

KARADENİZ

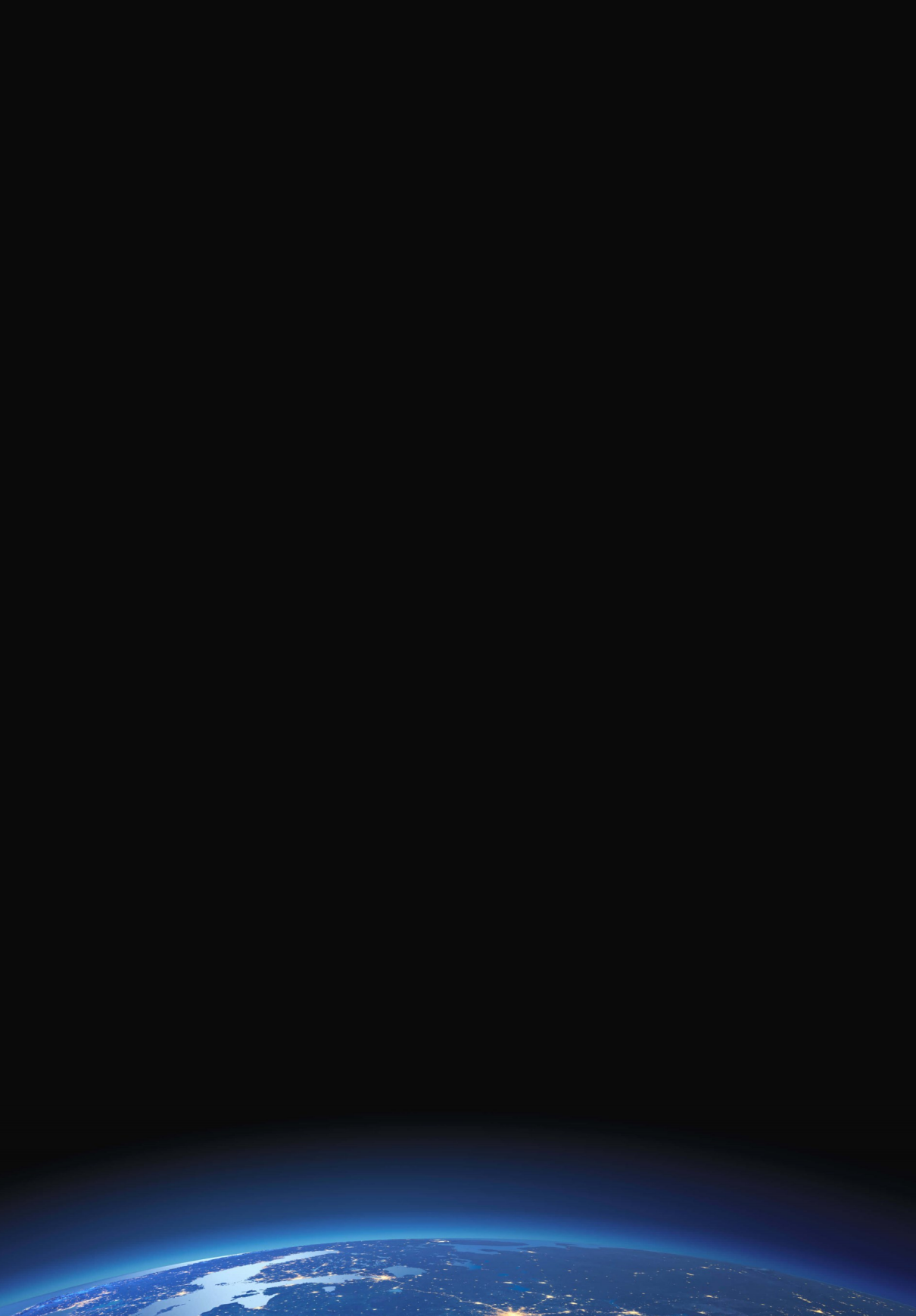
2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Özgür Tüfekçi

Doç. Dr. Tüfekçi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan CESRAN International'ın (www.cesran.org) kurucusu ve Genel Direktörüdür. Sheffield Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesi ve Coventry Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler doktora derecesi almıştır. Başlıca araştırma alanları Avrasyacılık, Ulus İnşası, Milliyetçilik Teorileri, Jeopolitik Kuramlar ve Yükselen Güçlerdir.

Fevzi Kırbaşoğlu

2015 yılında Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

KARADENİZ:

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 2

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-49-0

© 2022 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Ekim 2022, Trabzon

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON

Tel: 0462 377 21 43

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu

Tel: 0462 377 22 32

Üniversiteler Yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu eserin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yarasından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

KARADENİZ:

2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler

Editörler: Özgür Tüfekçi & Fevzi Kırbasoğlu

İçindekiler

TAKDİM	8
1. BÖLÜM: Bölge Ülkelerinin 2021 Görünümü	
Milli Çıkarların Gölgesinde Krizler Sarmalı: Türkiye 2021..	13
RUKİYE PATAN	
44 Günde Gelen Zaferin Birinci Yıl Dönümünde Masada Güçlü Azerbaycan: 2021	53
HÜLYA KINIK	
Seçimleri Geride Bırakırken 2021 Yılı ve Bulgaristan'da Beklentiler	75
VAHİT GÜNTAY	
Yenilginin Gölgesinde Ermenistan: 2021	103
DİLEK KARADENİZ TOPAL	
Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2021	135
HASAN YILMAZ	
Doğu'nun Gölgesinde Batı'ya Doğru İlerlemeye Çalışan Moldova: 2021	177
ESRA ÇİL AYDOĞDU	

Avrupa'nın Karadeniz'deki Stratejik Limanı Romanya: 2021
..... 221

EDA TUTAK

Rusya'nın 2021 Görünümü 259

YAŞAR SARI

İşgal Tehdidi Altında Ukrayna'nın Bir Yılı: 2021. 303

ADNAN SEYAZ

Güç Dengesini Değiştirme Arayışında Yunanistan: 2021. 335

GÖKHAN ÖÇALAN

2. BÖLÜM: Uluslararası Aktörler ve Geniş Karadeniz Havzası

Biden'in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına
Yansımaları 373

MURAT ÜLGÜL

NATO ve Rusya'nın Geniş Karadeniz Havzasındaki
Mücadelesi: 2021 409

FEVZİ KIRBAŞOĞLU ve GÖKHAN ÖÇALAN

Geniş Karadeniz Havzası'nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği:
Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi 435

MÜGE YÜCE

2021 Yılıını Geride Bırakırken Avrupa Birliği'nin Geniş
Karadeniz Havzası Stratejileri 455

FEVZİ KIRBAŞOĞLU

3. BÖLÜM: Geniş Karadeniz Havzasında Sınırşan Sorunlar

Karadeniz'de Göç ve Sınır Politikaları 493

HAKAN ÜNAY ve MURAT ÇEMREK

Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması: Türk Boğazları
Geçiş Rejimi ve Montrö Öncesi Sorunlar..... 519

İSMAİL KÖSE

Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri 549

ANIL ÇAĞLAR ERKAN ve AYÇA EMİNOĞLU

2021 Yılı ASEAN-Rusya İlişkileri 577

SÜLEYMAN TEMİZ ve AHMET ATEŞ

YAZARLAR 605

TAKDİM

Karadeniz: 2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler yayın serisi ikinci yılında hem bölgesel hem de küresel gelişmelere odaklanarak bölge ile ilgilenen araştırmacılar için bir başvuru kaynağı olma hedefini bu yılda devam ettirmekte.

Oldukça yoğun gündem içerisinde çok büyük bir emeğin ürünü olarak sizlerle buluşan ve 2021 yılının değerlendirmesini içeren eserimizde birbirinden değerli yazarlarımız çalışmalarını uzmanlıkları çerçevesinde sunarken analitik yaklaşımlarıyla birbirini tamamlayan bölümlerle kitaba bütüncül bir perspektif katmaktadırlar.

2021 yılında Karadeniz Havzasındaki gelişmelerin ele alındığı bu kitapta on sekiz makale yer almaktadır. Üç bölümden oluşan kitabımızın ilk bölümünde havzadaki ülkelerden onunun 2021 yılında yaşadıkları süreçler masaya yatırılırken; ikinci bölümde uluslararası aktörlerin havzaya yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise nispeten daha bağımsız makalelerle Karadeniz havzası farklı açılardan incelenmekte ve okuyucuya ilk iki bölümdeki makaleleri analitik olarak birleştirebilecekleri alan sunulmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölüm Rukiye Patan'ın Türkiye'nin iç ve dış politika alanında ve ekonomik kapasitesinde önemli gelişmelerin gerçekteştiği bir yıl olan 2021'i değerlendirdiği "*Milli Çıkarların Gölgesinde Krizler Sarmalı: Türkiye 2021*" başlıklı çalışma ile başlamaktadır. Akabinde Hülya Kınık Azerbaycan'ın 2021 yılında genel görünümü üzerine bir çerçeve sunma amacı

taşıyan “44 Günde Gelen Zaferin Birinci Yıl Dönümünde Masada Güçlü Azerbaycan: 2021” makalesi; Vahit Guntay “Seçimleri Geride Bırakırken 2021 Yılı ve Bulgaristan’da Beklentiler”; Dilek Karadeniz Topal “Yenilginin Gölgesinde Ermenistan: 2021”; Hasan Yılmaz “Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan: 2021”; Esra Çil Aydoğdu “Doğu’nun Gölgesinde Batı’ya Doğru İlerlemeye Çalışan Moldova: 2021”; Eda Tutak “Avrupa’nın Karadeniz’deki Stratejik Limanı Romanya: 2021”; Yaşar Sarı “Rusya’nın 2021 Görünümü”; Adnan Seyaz “İşgal Tehdidi Altında Ukrayna’nın Bir Yılı: 2021”; Gökhan Öçalan “Güç Dengesini Değiştirme Arayışında Yunanistan: 2021” başlıklı makaleleriyle havza ülkelerini ele almaktadırlar.

İkinci bölümde ise havzanın dışındaki aktörlerin havza ülkelerine yaklaşımları ve politika oluşturma süreçleri Murat Ülgül’ün “Biden’in Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikasına Yansımaları”; Fevzi Kırbaşoğlu ve Gökhan Öçalan’ın “NATO ve Rusya’nın Geniş Karadeniz Havzasındaki Mücadelesi: 2021”; Müge Yüce’nin “Geniş Karadeniz Havzası’nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği: Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi” ve Fevzi Kırbaşoğlu’nun “2021 Yılı Geride Bırakırken Avrupa Birliği’nin Geniş Karadeniz Havzası Stratejileri” başlıklı makaleleriyle incelenmektedir.

Son bölümde ise ilk iki bölümdeki makaleleri tamamlayıcı ve birleştirici olarak Hakan Ünay ve Murat Çemrek “Karadeniz’de Göç ve Sınır Politikaları”; İsmail Köse “Yüzüncü Yılında Lozan Barış Antlaşması: Türk Boğazları Geçiş Rejimi ve Montrö Öncesi Sorunlar”; Anıl Çağlar Erkan ve Ayça Eminoğlu “Karadeniz Bölgesi Enerji Dinamikleri”; Süleyman Temiz ve Ahmet Ateş “2021 Yılı ASEAN-Rusya İlişkileri” makaleleriyle elinizdeki eserin tamamlanmasını sağlamışlardır.

Yıllık mahiyetinde hazırlanan çalışmanın bu sayısının yayımlanması hususunda yazılarıyla katkıda bulunan değerli yazarlarımıza ve kitabımıza teveccüh gösteren saygıdeğer okurlarımıza teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZGÜR TÜFEKÇİ
KTÜ-SAM Müdürü

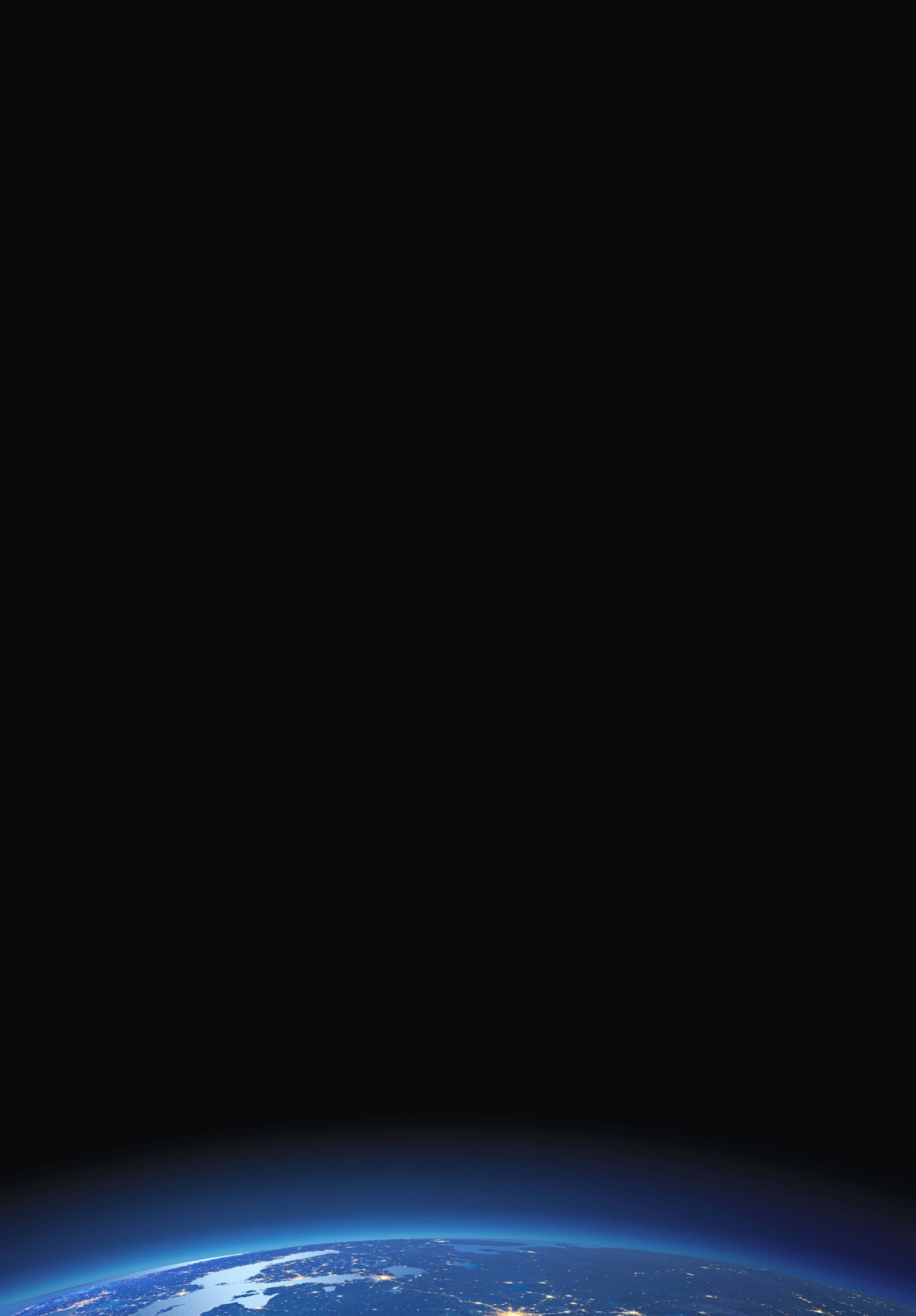
ARŞ. GÖR. FEVZİ KIRBAŞOĞLU
KTÜ-SAM Araştırmacı

Trabzon - Temmuz 2022

Uluslararası
Aktörler ve Geniş
Karadeniz
Havzası

2. BÖLÜM

BİDEN'İN DIŞ POLİTİKA HARİTASI VE KARADENİZ POLİTİKASINA YANSIMALARI

Murat Ülgül

[Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi]

Giriş

Başkanlık seçimleri öncesinde dış politika vizyonunu Donald Trump döneminde zarar gördüğünü iddia ettiği demokratik dünyada Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) liderliğini ve ittifak ilişkilerini yenileme olarak açıklayan Joe Biden (2020a), beklenildiği üzere ideal bir geçiş dönemini tecrübe etme şansına sahip olamamıştır. 6 Ocak 2021 tarihinde Trump destekçilerinin Amerikan Kongresi'ne gerçekleştirdiği saldırı bir tarafa, Biden yönetiminin resmen göreve başladığı 20 Ocak tarihine kadar Trump yönetiminin iş birliği yapmaya direnmesi ve Biden yönetimine kritik konularda bilgi vermeyi ya da ortak toplantılar düzenlemeyi reddetmesi yeni hükümetin uygulamaya dönük dış politika oluşturma sürecinde sıkıntılar yaratmıştır. Örneğin, Biden'ın ulusal güvenlik danışmanı Jake Sullivan, Pentagon yetkililerinin 3 Kasım seçimlerinden 18 Aralık tarihine kadar geçen sürede yeni hükümetin dış politika yetkilileriyle görüşmek için toplantı ayarlamadığını ve yazılı olarak istenilen düzinelere bilgi talebinin cevapsız kaldığını ifade etmiştir (Samuels ve Easley, 2020). Biden da kilit ulusal güvenlik alanlarında Trump yönetiminden bilgi alamamalarını "sorumsuzluk" olarak nitelmiş ve birkaç devlet kurumunu tehlikeye atan büyük bir siber güvenlik ihlalini örnek göstererek, Trump yönetiminin gösterdiği direnişin ABD'nin düşmanlarına güvenlik açıklarından

yararlanma fırsatı vereceği konusunda uyarıda bulunmuştur (Wang vd., 2020).

Yaklaşık iki buçuk ay süren geçiş dönemi sürecinin iş birliği ya da çatışma şeklinde gerçekleşmesi hiç şüphesiz yeni yönetimlerin erken dönem dış politikalarında önemli etkiler yaratmaktadır. Partiler arası kutuplaşmanın önemli oranda arttığı Amerikan siyasetinde son yıllarda aynı partiden iki başkanın art arda göreve gelmediği hesaba katıldığında geçiş dönemlerinin sancılı bir şekilde gerçekleşip gerçekleşmeyeceği yeni gelen başkandan ziyade görevi terk eden başkanın tutumuna bağlı olmuştur. 1992 seçimlerinde büyük bir dış politika deneyimine sahip olan ve buna Soğuk Savaş muzafferini de ekleyen Başkan George H. W. Bush'a karşı Demokrat Parti'nin başkan adayı Bill Clinton "Mesele ekonomi, aptal" sloganıyla iç politikaya yoğunlaşarak ve dış politika acemiliğini de örtetek galip gelmiştir. Karşılığında ise Bush seçimleri kaybetmesinin ardından geçiş döneminde Somali'ye asker göndermiş ve daha sonra "Kara Şahin Düştü" olayıyla sonuçlanan bu görev, Clinton'un tüm başkanlığı boyunca dış politikada ve özellikle de insani müdahale durumlarında gelgitler yaşamasına sebep olacak şekilde yeni başkanın kucacağına bir dış politika bombası bırakmıştır (Franklin, 2014, 83-85). Sekiz yıl sonra Clinton yönetimi de görevi bırakırken Bush ailesine nazik davranmamış ve George W. Bush Beyaz Saray'a taşındığında bilgisayar klavyelerinden "W" tuşunun söküldüğü, telefon kablolarının kesildiği, printerların içerisine pornografik resimlerin bırakıldığı ve masa çekmecelerinin yapışkanla kullanılamaz hale geldiği bir tablo ile karşılaşmıştır (Kettle, 2001).

2008 yılında Bush, Barack Obama'ya görevi teslim ettiğinde ise farklı partilerden olmalarına ve Obama'nın "değişim" vaadiyle özellikle Bush yönetiminin Ortadoğu politikasına yönelik ağır eleştirilerine rağmen oldukça yumuşak bir geçiş dönemi yaşanmıştır. Obama (2020) anılarında seçimlerden görevi teslim aldığı zamana kadar geçen 11 haftalık süreçte Bush yönetiminin her türlü bilgiyi kendilerine sağladığını, görüşmek istediklerinde

sürekli zaman ayırdıklarını ve hatta Bush'un kızlarının kendi kızlarına Beyaz Saray'ın "eğlenceli" yönlerini göstermek için programlarını yeniden düzenlediklerini ifade etmiştir. Obama da halefine benzer bir şekilde görevi bırakmak istemişse de, 2016 seçimlerini "Obama Müslümandır" söyleminin sıkı savunucularından Donald Trump'ın kazanması gerilimli bir geçiş dönemi yaşanmasına neden olmuştur. Seçimlerin ardından gelen ilk günlerdeki ılımlı hava zamanla Obama'nın Trump'a karşı seçime girmesi halinde başkanlığı kazanacağı söylemi ve İsrail'in işgal edilmiş topraklardaki yerleşim yeri politikasına karşı eleştirel bir söylem ve tutum benimsemesiyle gerilmiş ve Trump selefini önüne engeller koymakla suçlamıştır (Begley, 2016). Trump'ın müesses nizam karşıtlığı ve siyaset-dışı kimliğiyle büyüyen bu problemlili geçiş dönemi, dört yıl sonra Trump'ın Biden'a karşı yaşadığı seçim yenilgisini kabullenememesiyle çok daha ağır ve olaylı bir şekilde tekrar yaşanmıştır.

Problemlili geçiş dönemleri Amerikan başkanlarının ilk yıllarında takip ettiği politikaları değerlendirirken dikkatli olmamızı gerektiren önemli bir unsurdur. Buna ek olarak, her ne kadar Joe Biden uzun yıllar Senato'da ve daha önceki yönetimlerde yer almış deneyimli bir siyasetçi olsa da bir başkan adayının seçim öncesinde kurduğu dış politika vizyonu ile göreve başladıktan sonra karşılaştığı dış politika resmi arasında belirli farkların görülmesi normaldir. Üstelik önceki başkanlık döneminde Amerikan müesses nizamının geleneksel dış politika eğilimleri ve tercihleri ile çatışan sistem-dışı birinin Beyaz Saray'da ABD'nin müttefikleri ve rakipleri ile ilişkileri şekillendirdiği düşünüldüğünde, Biden yönetiminin kısa vadede hangi dış politika adımlarını atacağı ya da bu adımların ne oranda küresel politikalarda değişime neden olacağı da önemli bir soru işaretidir. Son olarak bir önceki Karadeniz Yılığında belirttiğim gibi, Amerikan kamuoyunun daha çok önem verdiği sosyal ve ekonomik problemler, artan kutuplaşma, bireysel silahlanma ve ırkçılık gibi ivedi bir şekilde ele alınması gereken iç problemlerin varlığını sürdürdüğü siyaset ortamında, yeni bir Amerikan

liderinin dış politikaya ne kadar önem verebileceği ve istediklerini ne oranda gerçekleştirebileceği belirsizdir (Ülgül, 2021a).

Bu çalışma geçiş dönemlerine özgü yukarıdaki soru işaretlerini dikkate alarak Biden dış politikasını Karadeniz bölgesine, daha özelde ise Rusya ile ilişkilere ve Ukrayna sorununa odaklanacak şekilde analiz edecektir. Karadeniz bölgesi Amerikan dış politikasında Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından öncelikli konumunu kaybetmiş ve büyük oranda NATO genişlemesi bağlamında ele alınmıştır. Bu durum 11 Eylül'ün ardından Bush yönetiminin Ortadoğu'da teröre karşı savaş konusuna odaklanması ve Obama yönetiminin Çin ile küresel rekabete önem vermesiyle daha belirgin hale gelmiş ve ABD'nin Karadeniz bölgesine yaklaşımı reaktif bir şekilde Rusya'nın gerçekleştirdiği eylemlere karşı tepkisel politikalar bağlamında gelişmiştir. Örneğin, 2008 yılında Rusya-Gürcistan Savaşı ya da 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhaki ve Doğu Ukrayna'da başlayan çatışmalar ABD'nin bölgeye dikkatini vermesine neden olmuştur. Bu örneklerde bile Washington'ın temel önceliği Rusya ile askeri bir çatışmaya girmemek olmuş ve ABD'nin müttefiklere desteği söylesel destek ve silah satışları, Karadeniz'de ortak tatbikatlar ve devriye faaliyetleri ile Rusya'ya birtakım yaptırımlar ile sınırlı kalarak caydırıcılık yaratabilmekten oldukça uzak bir görüntü vermiştir (Zabakhidze, 2021).

Donald Trump döneminde ABD'nin Karadeniz politikası daha da problemlili ve belirsiz bir hal almıştır. Trump'ın ABD'nin geleneksel dış politika eğilimleri ile uyum göstermeyen ve hatta kendine özgü bir şekilde "Trumpizm" olarak da adlandırılan dış politika yönelimi (Friedman, 2018), ABD'nin Karadeniz'deki müttefikleri için alarm yaratan özellikler içermiştir. Bu özellikler arasında Trump'ın otoriter liderlere hayranlığı ve Putin ile yakın ilişkiler oluşturma isteği (Cillizza ve Williams, 2019), geleneksel müttefikleri ABD'nin sırtından ve güvenlik garantilerinden faydalanma peşindeki fırsatçılar olarak değerlendiren eleştirel tutumu (BBC, 2018), dış politikada "çılgın adam" teorisine

dayanacak şekilde belirsizliğe önem vermesi (Sciutto, 2020) ve ABD'nin küresel polis rolünü reddederek daha milliyetçi ve çıkarıcı bir dış politika peşinde koşması gerektiğine yönelik inancı sayılabilir (Samuels, 2018). Her ne kadar Trump'ın bu yönelimleri yönetim içerisinde “odadaki yetişkinler” olarak da isim yapmış olan müesses nizamın temsilcileri tarafından dengelenmeye çalışılmışsa da (Perry, 2016), geçen dört yıllık süreç içerisinde hem ABD'nin küresel liderlik iddiası hem de dünya genelindeki güvenilirliği ciddi bir erozyona uğramıştır (Drew, 2020). Joe Biden'ın başkanlığa seçilimi dış politikada bir format ve geriye dönüş anlamı taşıyor olsa da, uzmanlar müttefikler ile ilişkilerin tamir edilmesinin kolay olmayacağı konusunda hemfikir görünmektedir. Örneğin, Obama döneminde ABD'nin Rusya büyükelçiliğini de yapmış olan Michael McFaul, dört yıl önceye geri dönülemeyeceğini ve Çin ve Rusya tehditlerine karşı ittifak ilişkilerini tamir etmenin Biden yönetiminin dış politikadaki başlıca meydan okuması olacağını ifade etmiştir (Spetalnick ve Nichols, 2020).

Bu bağlamda ABD'nin 2021 yılında Karadeniz bölgesinde uyguladığı politikaları açıklamadan önce Biden yönetiminin grand stratejisini açıklamanın faydalı olacağını düşünüyorum. Her ne kadar yukarıda Trump dönemi olağandışı bir dönem olarak nitelenmiş ve Biden'ın başkanlığa gelmesi bir geriye dönüş olarak adlandırılmışsa da, Trump öncesi dönemde de Amerikan dış politikasının çıkarlar, ittifak ilişkileri ve güç kullanımı konusunda önemli değişiklikler gösterdiği bir gerçektir. Bu bağlamda öncelikle Amerikan siyasetçileri arasında ortak amaç olan küresel liderlik hedefine giden haritaların farklı olabileceği açıklanacak ve Biden'ın dış politika haritasının temel özellikleri ortaya konulacaktır. Ardından ABD'nin özellikle geçiş döneminin yarattığı zorlukların atlatılmasıyla birlikte 2021 yılı ortalarından itibaren Karadeniz'de Rusya ile ilişkiler ve Ukrayna çatışması bağlamında izlediği politikalar açıklanacak ve bu politikaların yeni başkanın dış politika haritası ile uyumu analiz edilecektir.

Küresel Liderliğe Giden Farklı Haritalar

Yeni dünyaya göç hareketlerinin başladığı ilk dönemlerden itibaren Amerikan kıtasının kuzeyine yerleşen İngiliz koloniciler, oluşturdukları yeni toplumun ayrıcalıklı bir şekilde küresel dünyanın lideri olacağı ve sınırlarının çok ötesinde de etkileri olacağı düşüncesini benimsemişlerdir. Daha sonra “Amerikan istisnacılığı” (*American exceptionalism*) olarak anılacak olan bu düşünce, Aydınlanma liberalizminden etkilenecek her bireyin evrensel anlamda haklara ve hürriyete sahip olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte, Amerikan istisnacılığı bu özgürlük ve hürriyet tutkusunun temelini Anglo-Sakson tarihinin derinliklerinde, Gotların Roma İmparatorluğu’nu işgalinde, bularak daha sonra Amerikan toplumunu oluşturacak halkların dünyada özgürlüğün ve hürriyetin bayrak taşıyıcıları olarak özel bir görev hissetmesini sağlamıştır (Higham, 1983).

Amerikan istisnacılığının bir diğer boyutu Puritanların dini inançları üzerinden Amerikan halklarının ayrıcalıklı konumunun altını çizmiştir. Puritanlar Tanrı ile İsrailoğulları arasındaki ilk anlaşmanın bozulduğunu ve dini saf bir şekilde yaşamaları ile “Yeni İsrail” kurma görevinin kendilerine düştüğüne inanmışlar ve yerleştikleri toprakları da Tanrı’nın Krallığı’nı kurmaları için kendilerine vaat edilen topraklar olarak görmüşlerdir. Boston Valisi John Winthrop’un ünlü sözüyle “tepedeki şehir”i, yani bütün dünyanın imrenerek bakacağı ve örnek alacağı krallığı kurma görevi daha sonra “alinyazısı doktrini” (*manifest destiny*) ve ırkçı bir yaklaşımı içerecek şekilde “beyaz adamın sorumluluğu” (*white man’s burden*) kavramlarıyla Amerikan dış politikasını şekillendirmiştir. Bu bağlamda Amerikalılar kendilerine Tanrı tarafından kutsal bir görev verildiğine, bu görevin de dünyanın kalanına hürriyet, özgürlük ve demokrasi değerlerini götürerek Tanrı’nın Krallığı’nın özelliklerini dünyanın kalanına yaymak olduğuna inanmışlardır. Ayrıca bu küresel ve dini görevi yerine getirirken Tanrı’nın kendi yanlarında olduğuna da inanmışlar ve bu da ABD’nin ayrıcalıklı rolüne karşı gelen kim

olursa olsun – Amerikan yerlileri, Meksikalılar, İspanyollar, İngilizler, Sovyetler, Hitler Almanyası, Vietnamlılar, Taliban ve El Kaide veya Iraklılar–şeytanlaştırılmasına neden olmuştur (Ülgül, 2021b, 554).

Son olarak, ABD'nin fiziki özellikleri ve maddi kapasitesi de Amerikan istisnacılığını ve ABD'nin küresel rolünü besleyen bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Amerikan kıtasının okyanuslarla korunduğu güvenlik ortamı, ilerleyen yıllarda ülkenin kıtasal genişlemesini başarıyla tamamlaması ve artan askeri ve ekonomik gücüyle birlikte ABD'nin küresel kamusal hizmet sağlayacak amaca ve kapasiteye sahip tek devlet olduğu düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu durum da ABD'nin Tanrı tarafından bir rol verilmiş ayrıcalıklı bir devlet olduğuna ilişkin mistik görüşün daha fazla benimsenmesine neden olmuştur (Nye, 2020, 16-17).

Bununla birlikte, ABD'nin istisnai görevini ve gücünü nasıl kullanacağı ve küresel rolünü nasıl oynayacağı konusu her zaman tartışmaya ve değişime açık bir konu olmuştur. Örneğin, Walter McDougall (1997) Amerikan ruhuna uygun bir şekilde dini bir terminoloji kullandığı Amerikan dış politikası tarihi çalışmasında, 1898 Amerika-İspanya Savaşı'na kadar olan dönem içerisinde ABD'nin Eski Ahit'inin “vaat edilen ülke” kavramı bağlamında dış dünyadan uzak durmak ve küresel rolünü örnek alınan ülke olarak oynamak olduğunu belirtmiştir. 1898 Savaşı'nın ardından ise ABD'nin Yeni Ahit'i “vaat edilen ülke” olgusuna “haçlı devleti” anlayışını da eklemiş ve Washington ayrıcalıklı konumunu ve küresel misyonunu dış müdahaleler biçiminde göstermek yoluna gitmiştir. Bu bağlamda Amerikan dış politikası haritasını çizen kalemlerden birincisi, ABD'nin örnek olma yoluyla mı yoksa müdahaleler ve güç kullanma yoluyla dış dünyayı şekillendirmek suretiyle mi liderlik edeceğine ilişkin seçime ilişkindir (*leading by example vs. leading by force*).

İkinci Dünya Savaşı ile birlikte ABD'nin uluslararası arenaya baş aktör olarak dahil olması ve savaşın ardından Sovyetler Birliği'nin tehdit olarak algılanmasıyla Amerikan dış politikasında özgür dünyaya önderlik (*primacy*) etme düşüncesi ağır basmıştır. Fakat kısa sürede ABD'nin aslında bu tür bir grand strateji için deneyime ve kurumsal altyapıya sahip olmadığı gerçeği ortaya çıkmış ve Truman'ın Amerikan dış politikasını müdahale ve güç yoluyla liderlik etme rolüne uydurması çok sayıda gelgitin ardından 1950 yılında ünlü NSC-68 kararının kabul edilmesiyle gerçekleşmiştir (Brands, 2014, 17-58). Bu karar ile birlikte Washington Soğuk Savaş yıllarında askeri güce ve araçlara önem verecek şekilde hegemonik bir liderlik mücadelesi içerisine girmiştir.

Bununla birlikte McDougall'ın da kabul ettiği üzere örnek olma yoluyla liderlik tarihe karışmamış ve dönemsel olarak Amerikan dış politikasını şekillendirmiştir. Bu durum en açık şekilde, Vietnam Savaşı'nın etkilerinin, ırkçılık tartışmalarının, ekonomik problemlerin ve liberal-muhafazakar çatışmasının şekillendirdiği 1970'li yılların ikinci yarısında Jimmy Carter'in başkanlık döneminde görülmüştür. İç politikada din-devlet ilişkileri, sivil haklar ve enerji tüketimi gibi konularda ABD'nin örnek olacak şekilde davranması gerektiğini savunan Carter, dış politikada ise müdahale ve çıkar-merkezli önderlik anlayışını terk ederek liberal bir grand strateji benimsemiştir. Bu bağlamda ABD'nin müdahaleci anlayışının simgelerinden biri olan ve 1903 yılından itibaren kontrol altında tutulan Panama Kanalı'nı Panama hükümetine iade ederken, Carter yönetimi aynı zamanda diğer ülkelere yaklaşımını bu ülkelerin demokrasi ve insan hakları değerlerini ne kadar benimsediği üzerinden şekillendirmiştir. Böyle bir politika idealist bir anlayışta oldukça değerli olsa da uygulamada ABD'nin Ortadoğu'daki en önemli müttefiki olan İran Şahı Rıza Pehlevi'nin İslami bir devrimle iktidarını kaybetmesine neden olan süreci hızlandırmıştır. Aynı dönemde Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali ile birlikte ABD'nin düşmanlarla çevrili tehlikeli bir dünyada örnek olma yoluyla liderlik

göstermesinin yeterli olmadığı kabul görmüş ve Reagan'ın başkanlığında müdahaleci ve güce dayalı dış politika yaklaşımına tekrar geri dönülmüştür (Craig ve Logevall, 2009, 308).

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla küresel tehdidin ortadan kalkması ise Soğuk Savaş sırasında göreceli kolay olan örnek olma ve müdahale etme arasındaki seçimi zor bir hale getirmiştir. Amerikalılar bir yandan Doğu Bloku'na karşı sağlanan zafer ile artık ülkelerinin küresel güvenliğe katkısında önemli oranda bir azalma talep etmişlerdir (Brzezinski, 1997). Bununla birlikte, Clinton (1996) ABD'nin savaş ve barış, özgürlük ve baskı, umut ve korku arasında fark yaratabilecek tek ülke olduğu inancıyla "vazgeçilmez ulus" (*indispensable nation*) kavramını ortaya atarak ABD'nin küresel liderliğini yeni dönemde de sürdürme arzusunu ortaya koymuştur. "Ucuz yoldan hegemonya" (*hegemony on the cheap*) olarak anılan, amaç ile katlanılması öngörülen maliyet arasındaki bu ilişki modeli ise Somali, Bosna, Ruanda ve hatta El Kaide'ye ilişkin politikalarında görüldüğü üzere Clinton yönetiminin dış müdahale konusunda önemli çelişkiler yaşamasına neden olmuştur (Dueck, 2003). 11 Eylül saldırıları bu sorunlu ilişki modelini ortadan kaldırmış ve müdahaleci dış politikanın en saf haliyle 2003 Irak Savaşı ile geri döndüğü görülmüştür.

Fakat savaşın gerilla mücadelesine dönmesiyle artan maliyeti, 2008 ekonomik krizinin yıkıcı etkisiyle birleşerek Obama döneminde de örnek olma liderlik modelinin tekrar öne çıkmasını sağlamıştır. "Amerika'nın, devletlerin davranışı için güç ile dayatarak değil, örnek teşkil ederek bir fikirler setini, bir davranış kuralları setini yükseltmek için özel bir rolü olduğuna inanıyorum" ifadesini kullanan Obama, bu yaklaşım ile hem ABD'nin dış dünyada bozulan imajını tamir etmeye çalışmış hem de nükleer savaş başlıklarının üretilmemesi konusunda olduğu gibi örnek olma politikasının sadece lafta kalmayıp pratikte de takip edilmesini sağlamıştır (Renshon, 2012, 94-96). Örnek olma/güç kullanma yoluyla liderlik konusunda görülen bu

gelgitler Trump'ın başkanlığında oldukça farklı bir senaryoya evrilmiştir. Beyaz Saray'da uzun süre kalamasalar da Trump'ın dış politika görüşlerinin başlıca şekillendiricileri olan Steve Bannon ve Michael Flynn gibi isimler diğer ülkelere besledikleri güvensizlikle örnek olmayı bir tercih olarak görmemişler, ABD'nin askeri güç kullanması durumunda ise bunun milliyetçi çıkarlar bağlamında gerçekleştirilmesini savunmuşlardır (Wolff, 2018; Bergen, 2019). Bu bağlamda Trump yönetiminin temel sorunsalı küresel liderlik değil, ABD'nin tek taraflı çıkarları olmuştur. Yine de Trump yönetiminin istisnai bir durum olduğu gerçeğinden hareketle bundan sonraki yönetimlerin örnek olma veya güç kullanma yoluyla liderliğin hangisini tercih edeceği önemli bir soru olmaya devam edecektir.

Amerikan dış politika haritasını çizen ikinci kalem ABD'nin küresel liderlik için tek başına mı yoksa müttefikleriyle birlikte mi hareket edeceği sorunsalından ortaya çıkmaktadır (*unilateralism vs. multilateralism*). Tarihsel olarak Amerikan istisnacılığı diğer ülkelere yönelik aşırı bir güvensizlik ve şüpheden beslenen bir ideoloji olmuştur. Bu bağlamda ABD'nin diğer ülkelerden farklı ve üstün olduğu kabul edilmiş ve ABD'nin örnek olma misyonu da bu anlayıştan doğmuştur. ABD'nin kurucu lideri George Washington, başkanlığa veda mesajında dış dünya ile ticaret ilişkilerinin sürdürülmesini savunurken, askeri ve siyasi bir birliğin oluşturulmaması gerektiğini belirtmiş ve bunun ABD üzerinde bir hegemonya tehdidi doğurabileceği konusunda sonraki yönetimlere önemli bir uyarıda bulunmuştur (Kalaitzidis ve Streich, 2011, 18-26). Diğer ülkelere yönelik şüphe Monroe Doktrini ile de vücut bulurken, ABD'nin problemlerini kendi başına halletmesine yönelik bir davranış kalıbı da dış politikada meydana gelmiştir. Bu bağlamda ABD ancak Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi önemli dış politika çıkarlarının tehdit edildiği durumlarda diğer ülkelerle iş birliği içerisinde hareket etmiştir. Fakat Wilson'ın kendi düşüncesinin ürünü olan Milletler Cemiyeti'ne katılmasına Amerikan Senatosu'nun veto etmesinde şahit olunduğu üzere diğer devletlerle iş birliği geçici ve konuya

özel girişimlerle –1925 Washington Deniz Konferansı gibi– sınırlı kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde örnek olma izolasyonculuk yani iş birliği yapmama ve tek taraflı davranma düşüncesiyle özdeşleşirken, güç kullanma tehdidin büyüklüğüne göre tek taraflı veya çok-taraflı bir şekilde gerçekleşmiştir.

Soğuk Savaş döneminde Sovyet tehdidinin varlığı ve büyüklüğü çok-taraflı askeri ve siyasi ittifakları zorunlu kılmışsa da tek-taraflılık düşüncesi Amerikan dış politika yapım sürecinde yok olmamıştır. Bunun en önemli örneği, 1970'li yılların başında Vietnam Savaşı'nın finansal yüküyle artan iç ekonomik sorunlar ve küresel ekonomide artan rekabet neticesinde Başkan Richard Nixon'ın tek taraflı olarak Bretton Woods ekonomik sistemini ortadan kaldırması gösterilebilir (Wijkman, 2003, 260). Keza aynı dönemde evanjelik grupların siyasette ve özellikle de Cumhuriyetçi Parti üzerinde artan etkisi ile birlikte dini etkilerin de bazı durumlarda dış aktörlere ve uluslararası örgütlere karşı olumsuz bakışta ve tek taraflı hareket etme düşüncesinde rol oynadığı söylenebilir (Rock, 2011, 142). Soğuk Savaş'ın bitimiyle ise örnek olma/müdahalecilik ikilemine benzer bir karışıklık tek-taraflılık/çok-taraflılık tartışmasında görülmüştür. Clinton ve Obama gibi Demokrat Partili başkanlar, artan ve geçmişteki tehditlere göre farklılık gösteren yeni küresel tehlikelere karşı çok-taraflı iş birliğini savunmuşlar, bu iş birliğinde ABD'nin liderlik rolünün altını "eşitler arasında birinci" vurgusuyla çizmeye çalışmışlardır (Rothkopf, 2009). Cumhuriyetçi başkanlar ise 11 Eylül sonrasında Bush yönetiminin Amerikan gücüne olan aşırı güveni ve Trump yönetiminin dış aktörlere karşı yoğun güvensizliği neticesinde dış politikalarını tek-taraflılık üzerine oturtmuşlardır. Bu bağlamda daha önceki dönemin tersine 1945 sonrasında örnek olma çok-taraflılığı ve ittifaklar kurmayı öncelerken, güç kullanma özellikle Sovyet-sonrası dönemde Amerikan tek-taraflılığı ile paralel gelişmiştir.

Amerikan dış politikası haritasını çizen üçüncü ve son kalemi ise Amerikan yönetimlerinin ülkenin gücünün ve çıkarlarının boyutuna ilişkin yaklaşımları oluşturmaktadır. Bahsettiğimiz ilk iki kalemle ilişkili olan bu husus özellikle son yirmi yılda ABD'nin küresel liderliğinin hegemonyacı bir boyutta mı yoksa realist bir düzlemde mi gerçekleşmesi sorunsalına cevap aramaktadır (*hegemonism vs. realism*). Hegemonyacı düşünce ABD'nin dünyanın en güçlü askeri gücü olmasından hareketle dış politikanın mümkün olduğunca geniş bir çerçevede sürdürülmesini ve dünyanın diğer bölgelerinde Amerikan hegemonyasına karşı bir gücün ya da güç bloğunun daha filizlenmeye fırsat bulamadan bastırılmasını savunmaktadır (Callahan, 2004, 11-12). Soğuk Savaş yıllarında hegemonyacı bir gücün dünyada barış, istikrar ve güvenlik için gerekli olduğu düşüncesini yansıtan hegemonik istikrar teorisini (Gilpin, 1984) ve ABD'nin Kore ve Vietnam gibi hayati çıkarları oluşturmayan fakat kaybedilmesi halinde daha önemli jeostratejik bölgelerin kontrolünün rakip hegemonyacı gücün eline geçeceğini vurgulayan domino teorisini (Slater, 1993) üretmiş olan bu yaklaşımda dünyanın her coğrafyası adeta bir mücadele alanı olarak değerlendirilmektedir. Hegemonyacılık (*hegemonism*), önderlik (*primacy*) ya da derin taahhüt (*deep engagement*) olarak ifade edilen bu düşünce, ABD'nin kısa ve uzun vadede karşısına çıkacak güvenlik tehditlerini azaltmak için sınırları dışındaki bölgeleri düzenlemesinin, küresel bir ekonomiyi ve yerel refahı destekleyecek liberal bir ekonomik düzeni yaymasının ve Amerikan çıkarlarına hizmet edecek şekilde uluslararası işbirliğini düzenleyecek küresel bir kurumsal düzeni sürdürmesinin ABD'nin, müttefiklerin ve genel olarak da dünya düzeninin çıkarına olduğuna işaret etmektedir (Brooks vd., 2012).

Realist Amerikan dış politikası yaklaşımı ise ABD'nin muazzam askeri, siyasi, ekonomik ve kültürel gücünü kabul etmekle birlikte Washington'ın yapabileceklerinin sınırsız olmadığı gerçeğinden hareket ederek ABD'nin kendi güvenliğine ve hayati

çıkarlarına tehdit oluşturan esas konulara odaklanmasını savunmaktadır. Bu bağlamda tehdit algılaması seçici olan realist yaklaşıma göre, önemli olan husus küresel bir dünya hükümetinin olmadığı anarşik uluslararası düzende milli güvenlik için yeterli askeri güce sahip olmak ve dış politikada ise güçler dengesine dayanmaktır. Böyle bir tercih ise ABD'nin sınırlı kaynaklarını akıllı bir şekilde kullanmasını, dolayısıyla kaynakları tüketecek ve milli güvenliğe de artı bir değer getirmeyecek olan dış güvenlik yükümlülüklerinden kurtulmasını önermektedir (Callahan, 2004, 29-30). Realizm (realism), kıydan uzak dengeleme (*offshore balancing*) ya da kısıtlama (*restraint, retrenchment*) olarak ifade edilen bu düşünce ABD'nin Rusya ve Çin ile rekabet ya da sınır ülkelerinde oluşabilecek tehditler gibi güvenlik konularına yoğunlaşmasını önerirken (Mearsheimer ve Walt, 2016), bu bağlamda Ortadoğu'da ulus inşası ve demokrasinin yayılması (Layne, 2007) ya da İsrail-Filistin meselesine aşırı angaje olma (Mearsheimer ve Walt, 2014) gibi politika tercihlerini ABD'nin çıkarlarına uygun görmemektedir. Realist grand stratejinin destekçileri, bu politikanın aynı zamanda müttefiklere daha fazla sorumluluk vereceğini ve bu bağlamda bedavacılık (*free-riding*) problemine engel olacağını; Amerikan ekonomisi üzerindeki savunma yükünü kaldırarak eğitim, sağlık, altyapı gibi ihtiyaç gösteren alanlara daha çok harcama yapılabileceğini (Gholz vd., 1997, 15-17); ve aynı zamanda ABD'nin hegemonyacı politikalarından kaynaklanan ve radikal gruplar için de besleyici bir ideoloji olan Amerikan karşıtlığının sona ereceğini düşünmektedirler (Posen, 2014, 53-54).

Biden Yönetiminin Dış Politika Haritası ve Karadeniz Politikası

Bölümün giriş kısmında belirtilen sebeplerle sağlıklı bir değerlendirme için henüz oldukça erken olsa da ABD'nin 46. başkanı Joe Biden, yukarıda saydığımız üç dış politika kalemini genel olarak Amerikan dış politikasında özel olarak ise Karadeniz

bölgesinde nasıl uygulayacağına ilişkin bazı fikirleri daha ilk senesinde vermiştir. Öncelikle Biden yönetiminin, Trump dönemindeki uygulamaları tersine çevirerek, ya da bir başka deyişle Amerikan müesses nizamının geleneksel dış politikasını yeniden canlandırarak, ABD'nin küresel liderlik misyonuna geri döneceği tartışmasız bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu liderliğin örnek olma ya da güç kullanma seçeneklerinden daha çok birincisi ile gerçekleştirileceği de hem teoride hem de pratik uygulamalarda açık bir şekilde ilan edilmiştir. Başkanlık seçimleri öncesinde Biden takımının açıkladığı dış politika stratejisinin başlığı bu tercihi gözler önüne sermektedir: “Amerika Örneği'nin Gücü: 21. Yüzyılın Zorluklarına Göğüs Germek Amacıyla Demokratik Dünyaya Liderlik Etmek İçin Biden Planı” (Biden, 2020b). Biden'ın bu stratejide erken dönem amaçları olarak belirlediği iki temel konu ABD'nin kendi demokrasisini ve ahlaki liderliğini tamir etmesi olmuş, ancak bu amaçları gerçekleştirmesi durumunda ABD'nin etki gücünü ve güvenilirliğini artıracaklarını ifade etmiştir. 6 Ocak Kongre baskını Amerikan demokrasisindeki kırılma hatlarının tamir edilmesinin önemini daha fazla öne çıkarırken, ahlaki liderliğin tamir edilmesi ise Amerikan dış politikasının teori ve pratikte birbiriyle uyumlu olmasına ve dışarıda ikiyezlülük olarak değerlendirilebilecek çelişkilerinin sona erdirilmesine odaklanmıştır.

Bu bağlamda Biden'ın liderlik stratejisi askeri unsurlar yerine yumuşak güç dinamikleri üzerinden ABD'nin küresel hegemonyasını tamir etmeyi amaçlamıştır. Bu ahlaki dış politikanın temel unsurları arasında Meksika sınırında uygulanan aileleri ayırma ve göçmen çocukları kar-amaçlı hapishanelerde tutma politikasının acilen sona erdirilmesi; Venezüella ve Haiti gibi ülkelerde şiddet ve doğal felaketlerle yüzleşen göçmenler için geçici koruma önlemlerinin geliştirilmesi; Müslüman nüfuslu ülkeleri hedef alan ziyaret yasağının kaldırılması; AIDS gibi hastalıkların yoğun şekilde görüldüğü gelişmemiş ülkelerde kürtaj politikalarını savunan uluslararası sivil toplum kuruluşlarına yapılan yardımları önleyen

uygulamanın sona erdirilmesi; dünya genelinde cinsiyet-temelli şiddete karşı önlem alınması ve kadın haklarının teşvik edilmesi; iklim değişikliği ile mücadele için bilim ile hareket edilmesi ve; dünya genelinde demokrasi ve insan haklarının savunulması gibi politika hedefleri sayılmıştır. Biden'ın küresel liderlik stratejisi ayrıca güç kullanımının ulusal çıkarları korumak bağlamında son çare olarak düşünülmesi, Afganistan ve Ortadoğu'daki "sonsuz savaşlar"ın sona erdirilmesini, dış aktörlerle ilişkilerde diplomasinin başlıca araç olarak kullanılmasını ve ABD'nin müttefikleriyle ilişkilerini tamir edip yeniden düzenlemesini savunmuştur.

Uygulamaya bakıldığında Biden'ın seçim öncesinde ortaya koyduğu bu strateji çizgisinden başkanlığının ilk senesinde fazla ayrılmadığı görülmektedir. Örneğin, her ne kadar insan hakları bağlamında ama özellikle de kadınların kazanılmış hakları bakımından bir geri çekilme olarak eleştirilmişse de (Perelman, 2022), Biden'ın Afganistan'daki Amerikan askeri varlığına son vermesi seçim stratejisinde belirttiği gibi askeri unsurlardan ziyade demokrasiye şans verme ve uzun süreli savaşları bitirme sözleriyle uygundur. Yine uygulamada çok başarılı olarak değerlendirilmese de (Friedman, 2022), Biden yönetiminin ilk yılında temel dış politika önceliğini iklim değişikliği ile mücadele konusuna vermesi ve ilk önemli dış politika inisiyatiflerinden birini Nisan ayında bu konuda sanal bir devlet liderleri zirvesi düzenleyerek göstermesi de dış politikadaki temel yönelimi göstermesi açısından önemlidir (U.S. Department of State, 2021). Model olma yoluyla liderliğin bir diğer açılımı 2021 sonunda ABD tarafından gerçekleştirilen Demokrasi Zirvesi olmuştur. Biden yönetimi bu zirve ile dünya genelinde demokratik yönetimin önemine vurgu yapsa da davet edilen ve edilmeyen ülkelerin ABD'nin dış politika çıkarları bağlamında belirlenmesi bir eleştiri konusu olmuştur (Takahashi, 2021). Gerçekten de Biden yönetimi bir taraftan iklim değişikliği, insan hakları ve demokrasi konusunda öncülük ederek, ahlaki liderlik rolüne soyunurken diğer taraftan bu alanlardaki girişimlerini daha çok Rusya ve Çin

gibi ülkeleri eleştirmek için kullanması bu meselelerin ardında gerçekleşen küresel güç rekabetini ortaya koymaktadır (Samuels, 2021; Lyngaas, 2021).

Ahlaki liderliği üstlenerek model olma yaklaşımı ile küresel güç rekabetinin aktif bir tarafı olma arasındaki görülen bu çelişkiler, ABD'nin Karadeniz bölgesi politikalarında da kendisini göstermektedir. Biden (2020a, s. 73-75) daha başkanlığa seçilmeden, 2020 başlarında Foreign Affairs dergisinde yayınlanan "Amerika Neden Tekrar Liderlik Etmelidir" isimli makalesinde Rusya'yı dünya siyasetinde karşı çıkılması gereken ülkelerin başında göstermiştir. Kremlin'in güçlü bir NATO'dan korktuğunu ifade eden Biden, bir taraftan müttefikliğin askeri kapasitesini artırmayı, diğer yandan da silahlı yolsuzluk, dezenformasyon ve siber hırsızlık gibi Rusya-kaynaklı olduğu iddia edilen geleneksel olmayan tehditlerle mücadele etmesi için imkanlarını yükseltmeyi amaç olarak belirlemiştir. Rusya'nın uluslararası normları ihlal etmesinin bir bedeli olması gerektiğini ifade eden Biden, ayrıca ABD'nin ve uluslararası toplumun, Putin yönetiminin kleptokratik otoriter sistemine karşı gelen Rus sivil toplumunun da yanında olması gerektiğini savunmuştur. Bununla birlikte Biden aynı makalede ABD ve Rusya arasında stratejik istikrar hedeflediğini ve bu amaçla Moskova ile yeni bir nükleer antlaşma amacıyla görüşeceğini de ifade etmiştir.

Geleneksel Rusya ile rekabet politikasına dönüş olarak normal görülebilecek bu politika ise model olma ilkesiyle çeliştiği oranda ABD'nin Karadeniz'deki müttefikleri açısından soru işaretleri yaratmıştır. Biden'ın Beyaz Saray'a yerleşmesinin hemen ardından yeni başkanın müttefiklerine bağlılığını test etme girişimlerinde bulunan Putin yönetimi, özellikle Biden'ın başkanlık kampanyası dış politika konuşmalarının merkezine koyduğu Ukrayna'da güç gösterilerini artırmış ve Nisan ayında yoğunlaştırdığı saldırılarla Amerikan yönetiminde savaş korkularının artmasına sebep olmuştur. Bu durum dış politika stratejisinde devam eden askeri maceraları bitirmeye odaklanan

ve yenilerine de ABD'nin önemli ulusal çıkarları doğrudan tehdit edilmediği sürece soğuk bakan, ayrıca dış politika anlaşmazlıklarında diplomasinin rolüne vurgu yapan Biden yönetimi içinde gelgitler yaşanmasına neden olmuştur. Rusya ile "istikrarlı ve tahmin edilebilir" ilişkiler geliştirme niyetinde olan Biden'ın, Nisan saldırılarının ardından Ukrayna'ya yapılması planlanan 100 milyon dolar tutarındaki acil askeri savunma yardımını durdurması ise ABD'nin Rusya karşısında bölgedeki müttefiklerinin yanında olacağı hususunda soru işaretleri yaratmıştır (Bielieskov, 2021). Bu gerilimli dönemde Biden yönetiminin ayrıca Rusya ile ilişkileri gerginleştirir gerekçesiyle Karadeniz'e iki donanma destroyeri gönderme planından geri adım atması da özellikle Ukrayna yönetiminde hayal kırıklığına neden olmuştur (Bertrand ve Seligman, 2021).

Biden yönetiminin askeri güç kullanımından kaçınma yönelimi gerçekte ABD'nin Karadeniz politikasını gerilim-tehdit-geri adım atma sarmalına mahkûm etmiş ve bu sarmal 2021 yılı içinden birçok kez tekrarlanmıştır. ABD bölgedeki varlığını NATO üzerinden meşrulaştırmaya çalışsa da, Rusya bu durumu provokasyon olarak nitelemiş ve Karadeniz'deki askeri varlığını güçlendirme yoluna gitmiştir. Bölgedeki donanma gücünü 200 geminin üzerine çıkartan Moskova, bir yandan da Biden'ın tercihi ile uyumlu şekilde ABD ile diplomatik yolları açık tutmuş, böylece ABD-Rusya ilişkilerinin rekabet doğrultusunda mı ilerlediği yoksa "güzel bir arkadaşlığa" mı doğru evrildiği konusunda ABD'nin bölgedeki müttefiklerinin kafalarının karışmasına neden olmuştur (Mahshie, 2021). Biden'ın istikrarlı ilişkiye ve diplomasiye verdiği öneme güvenen Putin, yaz aylarında Karadeniz'de ortaya çıkan bir askeri gerilimin ardından, Karadeniz'de Batı ülkelerinden birinin savaş gemisinin Rus donanması tarafından batırılması durumunda bile küresel bir savaş çıkmayacağını ifade etmiştir. Moskova böylece bir yandan gerilim eşliğini oldukça yüksek tutarak Biden yönetimine meydan okumuş, diğer taraftan bölge ülkelerine ABD'ye çok

güvenmemeleri mesajını vermiştir (Isachenkov ve Litvinova, 2021).

Ekim ayında Amerikan Savunma Bakanı Lloyd Austin Ukrayna, Gürcistan ve Romanya'yı içeren bir Karadeniz turu ile ABD'nin Rusya'ya karşı bölgedeki müttefiklerinin yanında olduğu ve Karadeniz bölgesinin istikrarının ve güvenliğinin ABD'nin ulusal çıkarları ve NATO'nun doğu kanadının güvenliği için önemli olduğu mesajlarını vermiştir. Bu ziyaretler sırasında Amerikan ve Rus savaş uçaklarının Karadeniz hava sahasında karşı karşıya gelmeleri Rusya'nın Washington'a bir mesajı olarak okunurken, Pentagon sözcüsü iki ülkenin savaş uçaklarının uluslararası hava sahasında karşılaşmalarının çoğunun güvenli ve profesyonel bir şekilde gerçekleştiğini belirterek olayın rutin bir durum olduğunu belirtmiş ve gerilimin üstünü kapatmayı tercih etmiştir (Associated Press, 2021; Williams, 2021).

Bununla birlikte ABD'nin Karadeniz'deki çelişkili politikaları ülke içinde de rahatsızlık yaratmıştır. Biden yönetiminin Austin'i bölgeye göndererek Karadeniz'e verdiği önemi göstermesine rağmen bazı uzmanlar ABD'nin bölgedeki stratejisinin belirsiz olduğunu ve bölgede Rus saldırganlığını durduracak bir planın üretilmediğini belirtmişlerdir. Örneğin, emekli Korgeneral Ben Hodges, ABD'nin bölge ülkelerine sağladığı askeri mühimmatın sınırlı olduğunu ve siyasi kararların sürdürülebilir, uzun vadeli bir stratejiye dayanmadığı gerekçesiyle Biden yönetiminin Karadeniz politikasını eleştirmiştir. Amerikalı ünlü siyasetçi Zbigniew Brzezinski'nin oğlu olan ve 2001-2005 yılları arasında Savunma Bakanlığı'nın Avrupa ve NATO ile ilişkiler bölümünde görev yapan Ian Brzezinski ise Karadeniz bölgesinin çatışma sahasına dönmesinin bir sebebi olarak Amerikan yönetiminin bölgedeki müttefikleriyle olan ilişkilerinin muğlaklığını göstermiştir. Karadeniz'de artan gerilimler Kongre'nin de dikkatini çekmiş ve 27 Ekim'de Senato'nun Dış İlişkiler Komitesi, "Karadeniz Güvenliği: Bölgeye Yönelik ABD Politikasını Canlandırmak" adıyla bir oturum düzenlemiştir (United States

Senate Committee on Foreign Relations, 2021). Bu artan ilgiye rağmen uzmanlar gerçek bir yaklaşım değişikliği olmadan ABD'nin bölgede Rusya ile mücadelede dengeleri kendi lehine değiştirmesinin zor olduğunu belirtirken, Biden yönetimini büyük söylem ama az icraat gerçekleştirdiği gerekçesiyle eleştirmişlerdir (Demirjian, 2021).

ABD ve Rusya arasındaki ilişkiler 2021 sonu-2022 başında daha da gerilimli bir hal almıştır. Rusya'nın Ukrayna sınırında askeri güçlerini artırdığı iddiaları Washington'da endişeleri artırmış ve Biden yönetimi diplomasi-tehdit arasında dolaşan politikasını tekrar uygulamaya koymuştur. ABD Başkanı Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesi durumunda Moskova'nın hem kaybedeceği asker sayısı hem de küresel ekonomi ile ilişkisinin kesilmesi anlamında "ağır bir bedel" ödeyeceğini belirtirken (Lee vd., 2022), Putin'e "ABD'nin 2014'te yapmadıklarını şimdi gerçekleştirmeye hazır olduğunu" ilettiği ifade edilmiştir (Vazquez, 2021). Biden Batı ile Çin arasında kendi uluslararası konumunu belirlemeye çalıştığını iddia ettiği Rusya'nın Ukrayna'da "bir şeyler yapmak zorunda olduğuna" inandığını belirtip söylemini sertleştirse de (Liptak, 2022), diplomasi yollarını da açık tutmuş ve Putin ile telefon trafiğini artırmıştır (BBC, 2021a). Washington ayrıca diplomasiye yer açmak için Ukrayna'ya gerçekleştirilecek askeri yardım paketini askıya almıştır (Kube ve De Luce, 2021). Öte yandan kriz çözümünü anlamında bu yapıcı nitelikte sayılabilecek adımların yanında Biden'ın Ukrayna'ya tek taraflı olarak asker göndermeyeceğini belirtmesi (Macias, 2021a) ve hatta Rusya'yı sadece "küçük istila" gerçekleştirmeye davet etme olarak yorumlanan söylemleri, ABD'nin müttefiklerinin güvenliğine yönelik taahhütlerine ne kadar bağlı kalacağı konusunda soru işaretlerini artırmaktadır (Wall Street Journal, 2022).

Bu çalışmanın teorik altyapısı doğrultusunda Biden'ın Rusya'ya karşı Karadeniz bölgesinde 2021 boyunca gerçekleştirdiği politika istikrarsızlığı, model ülke ve askeri güç yoluyla liderlik arasındaki

gerilimin bir yansıması olarak okunabilir. Her ne kadar Joe Biden Rusya ile yeni bir Soğuk Savaş peşinde olmadıklarını ısrarla belirtse de (BBC, 2021b), kendisi Amerikan siyasetinde Soğuk Savaş düşünce yapısını taşıyan ve hayatta olan son temsilcilerinden biridir (Pinkas, 2022). Biden yönetimi üyelerinin mevcut gerilimi Soğuk Savaş referanslarıyla açıklaması (Daily Sabah, 2022) ve Rusya ile rekabeti “şeytani imparatorluk” ile mücadele biçiminde takip etmeleri de (Weisberg, 2021) bu anlamda şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte her başkan gibi Biden de kendisinden önce gelen Demokrat ya da Cumhuriyetçi tüm iktidarların mirasının şekillendirici etkisi altındadır. Clinton'ın 1990'ların rakipsiz ortamından liberal normları güçlendirmek için faydalanamaması, Bush yönetiminin Irak ve Afganistan'a yönelik hem güç hem de prestij anlamında pahalıya mal olan askeri müdahaleleri, Obama'nın Amerikan dış politikasında beklenen değişimi gerçekleştirememesinin yarattığı hayal kırıklığı ve son olarak Trump'ın iç politikada kaos, dış politikada ise belirsizlik ve kontrolsüzlük yaratan başkanlığı Biden'ı “ahlaki liderlik” merkezinde bir dış politika söylemi üretmeye itmiştir. Soğuk Savaş mantalitesinin ve ahlaki liderlik çizgisinin askeri konular noktasında çatıştığı alanlarda ise nasıl hareket edileceği konusunda kararsızlık hakimdir.

Biden'in ahlaki liderlik politikası sadece askeri güç kullanma hususunda sorun yaşamamaktadır. Küresel anlamda demokrasinin yayılması, insan haklarına saygı gösterilmesi ve yolsuzlukla mücadele konusunda da iddialı bir söylemle iktidara gelen Biden yönetiminin uygulamaları Karadeniz bölgesinde istikrarsız bir nitelik göstermektedir. Örneğin, Aralık ayında düzenlenen Demokrasi Zirvesi'ne Rusya ve Türkiye gibi ülkelerin davet edilmeyip yolsuzluk ve demokratikleşme konusunda sicili çok da parlak olmayan Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Moldova ve Ukrayna gibi ülkelerin zirveye katılması toplantının gerçek amacı hakkında tartışmalara neden olmuştur. Bu bağlamda Biden'in demokrasi ve insan hakları politikaları, çıtayı düşük tutan Trump yönetiminin ardından bir ilerleme olarak

nitelendirilse de, özellikle konu baskıcı müttefiklere geldiğinde oldukça düşük bir ilerleme kaydettiği uzmanlar tarafından dile getirilmektedir (Foreign Policy, 2022).

Dış politika haritasının ikinci kalemi olan tek taraflılık veya müttefiklerle birlikte hareket etme noktasında da kâğıt üzerinde Biden'ın seçimi oldukça nettir. Trump döneminde ABD'nin geleneksel müttefikleriyle bozulan ilişkilerini tamir etme sözü ve iddiasıyla dış politika söylemini şekillendiren Biden, başkan olarak gerçekleştirdiği ilk dış politika konuşmasında Washington'ın küresel liderlik konumunu diplomasi yoluyla müttefiklerle ilişkileri tamir etmekle başlayarak güçlendireceğini belirtmiştir (Macias, 2021b). Gerçekten de ABD'de başkanlık değişimi ve Biden'ın ilk dış politika inisiyatifi olarak iklim değişikliği ile mücadeleye dönük bir zirve gerçekleştirmesi, ABD'nin birçok geleneksel müttefiki tarafından olumlu algılanmış ve Trump yönetimine kıyasla ABD başkanına ve ABD'nin küresel rolüne bakış birçok devlette olumlu anlamda sıçrama göstermiştir (Wike vd., 2021). Trump'ın Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun yıllık zirvelerinde gerçekleştirdiği Amerikan milliyetçiliğini önceleyen mesajlarının aksine, Biden Eylül 2021'deki konuşmasında ABD'nin COVID-19, iklim değişikliği ve nükleer silahların yayılması gibi kalıcı tehditlere karşı, aralarında başka konularda anlaşmazlıklar olsa bile her ülke ile iş birliği yapma niyetinde olduğunu ifade etmiştir (The White House, 2021). Biden yönetiminde yer alan diğer isimler de başkanın çok-taraflılığa olan vurgusunu paylaşmış ve Amerikan ayrıcalığının, Trump'ın tercih ettiği şekilde milliyetçi çıkarları uluslararası iş birliğinin yerine koyarak değil, vatanseverliği uluslararasılık ile uzlaştırarak gerçekleşeceğini vurgulamışlardır (Sullivan, 2019).

Bununla birlikte Biden'ın dış politikada çok-taraflılığa bağlılığı konusunda soru işaretleri de daha yönetimin ilk yılında ortaya çıkmıştır. Örneğin, Anthony Dworkin (2021), Biden'ın dış politikasının "sınırlı çok-taraflılık" olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş ve Washington'ın müttefikleriyle hareket

etme derecesinin Amerikan seçmenlerinin ve Kongre'nin mûsamaha seviyesine bağlı olduğunu ifade etmiştir. Biden yönetiminin Trump'ın korumacı ticaret politikalarına devam etmesi ve uluslararası ticaret görüşmelerini kenardan izlemeye devam etmesi bu anlamda Amerikalıların ekonomik kaygılarının çok-tarafılığın işlemlerine engel olduğunu göstermesi açısından kayda değerdir (Anderson, 2022). Benzer şekilde, ABD'nin 2015 yılında İran ile imzalanan ve Trump'ın geri çekildiği çok-tarafılı nükleer antlaşmaya geri dönme konusunda ilk senesinde bir sonuca ulaşamaması da hem Amerikan Kongresi'nin (Inhofe, 2021) hem de Kongre üyeleri üzerinde etkili olan İsrail'in (The Times of Israel, 2021) nükleer antlaşmaya –ya da en azından 2015 yılındaki versiyonuna– geri dönülmesine karşı olmasıyla açıklanabilir.

Çok-tarafılığın ülke içi faktörlerle sınırlandırılmasının yanında, bir diğer görüş Biden yönetiminin iki farklı çok-tarafılılık politikası takip ettiğidir. Kemal Derviş (2021), Biden yönetiminin liderlik üstlendiği iklim değişikliği ve demokrasi zirvelerinde sergilenen çok-tarafılılık politikalarının birbirinden keskin farklılıklar gösterdiğini belirtmiştir. Nisan ayındaki iklim değişikliği zirvesinde görüşülen meselenin “kamusal yarar” olduğu ve hiçbir ülkenin dışlanmaması düşüncesinden hareketle Rusya ve Çin gibi ülkeler davet edilirken, Aralık ayındaki demokrasi zirvesinde aynı ülkeler görüşmeye kaynaklık eden otoriterlik, yolsuzluk ve insan hakları ihlallerinin gerçekleştiği ülkeler oldukları gerekçesiyle davetli listesinin dışında tutulmuşlardır. Öte yandan, iklim değişikliği zirvesinde görülen kapsayıcı çok-tarafılılık ABD'nin ve Biden yönetiminin uluslararası prestijini artırırken, demokrasi zirvesinde takip edildiği gibi uygulanan dışlayıcı çok-tarafılılık ABD ile müttefikleri arasında anlaşmazlığa neden olabilmektedir. Özellikle ticaret ve enerji alanında Rusya ve Çin'e bağımlı olan ABD'nin müttefikleri, her dış politika meselesinde konuya Biden ile aynı pencereden bakmamaktadırlar (Gift ve Norman, 2021).

Bu tartışmayı Biden yönetiminin Karadeniz bölgesinde izlediği politika bağlamında gerçekleştirirsek, Washington'ın özellikle Ukrayna meselesinde Rusya'ya karşı Avrupa ülkeleri ile birlikte hareket etmek istediği açık bir şekilde görülmektedir. Bölünmüş bir Batı bloğu görüntüsünün Putin yönetimini Ukrayna sorununda cesaretlendireceğinin inancında olan ABD yönetimi, bir yandan NATO içerisinde hareket ederek tek taraflılıktan uzak durmaya çalışmakta, aynı zamanda Avrupa'nın başlıca güçleriyle iletişimde kalarak Rusya'ya karşı politikaları koordine etmeye çalışmaktadır. Putin yönetimine karşı çok-taraflı hareket etme konusunda Biden yönetimi, Rus tehdidini yakından hisseden ve Ukrayna'dan sonra sıranın kendilerine geleceği yönünde korku taşıyan Polonya gibi Doğu Avrupa ülkeleri ve Baltık devletleri açısından bir sorun yaşamamaktadır. Fakat gerek Rusya ile yoğun ticaret ve enerji ilişkileri olan Almanya'nın gerekse de Soğuk Savaş döneminden itibaren Amerikan liderliğini kabul etme konusunda çekimserliği olan ve kendi otonom dış politikasını sürdürme konusunda hassasiyet taşıyan Fransa'nın, Rusya'ya karşı Biden yönetimi ile birlikte hareket etme konusunda tereddütte oldukları bilinmektedir. Bu ülkeler Rusya'nın Ukrayna'daki askeri politikalarına karşı çıkmakta, bununla birlikte bir ABD-Rus geriliminde asıl kaybeden konumuna düşmek istememektedirler. Bu konuda ilginç bir nokta ise Batı Avrupa ülkelerinin Amerikan iç politikası konusunda içinde buldukları bilinmezliktir. Başkanlığı döneminde Putin ile yakın bir kişisel ilişki kurarken ABD'nin geleneksel müttefiklerine sert eleştiriler yükselten Donald Trump'ın 2024 seçimlerinde tekrar başkanlığa seçilme ihtimali Avrupalı liderleri Rusya'ya karşı itidalli olmaya itmektedir. Böyle bir senaryonun gerçekleşmesi durumunda Rusya'ya karşı tek başlarına kalacaklarını düşünen Avrupalılar, meselenin askeri yollara başvurmadan Putin ile diyalog yoluyla çözülmesi için çaba harcamaktadırlar (Karnitschnig vd., 2022).

Her ne kadar Biden, transatlantik birliğin sağlanması için Ocak 2022'de Dışişleri Bakanı Anthony Blinken'ı Avrupa liderleriyle

görüşmesi için eski kıtaya gönderse (Ray, 2022) ve Rusya'ya karşı güçlü bir transatlantik birliğin varlığını iddia etse de (Boffey vd., 2022), her iki tarafın Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik olası bir saldırısı durumunda ne yapılacağına ilişkin ne belirgin ne de ortak bir tutumu vardır. NATO üyeleri arasında müdahale eşiği konusunda önemli farklar görülmekte, ABD, İngiltere, Kanada, Danimarka, Norveç ve Doğu Avrupa ülkeleri için bu eşik düşükkken, diğer ülkeler Rusya'ya karşılık vermek için çok ciddi uluslararası hukuk ve egemenlik ihlalleri beklemektedirler. Bu bölünme Rusya'nın hareket alanını açmakta ve örneğin Rusya'nın Ukrayna'ya ya da diğer bölge ülkelerine yönelik bir siber saldırı gerçekleştirmesi durumunda Moskova Batı ülkelerinin sert bir karşılık vermeyeceğinden emin olmaktadır (McGee, 2022). Ayrıca başta Fransa gibi bazı ülkeler Rusya ile Avrupa ülkelerinin, ABD'yi işin içine katmadan, doğrudan görüşmesi yönünde çaba harcamakta, böylece bir yandan ABD olmadığına Rusya'nın daha ılımlı olacağı beklentisini taşıırken, diğer taraftan kendi uluslararası konumlarını da yükseltmeye çalışmaktadırlar (Momtaz, 2022). Bütün bu farklılıklara Washington'ın güvenlik taahhütleri konusundaki şüpheler eklendiğinde, Biden yönetiminin çok-taraflı bir güvenlik sistemi düşüncesinin Karadeniz bölgesinde 2021 yılı içerisinde ve 2022 yılı başında başarılı bir şekilde gerçekleştiği sonucuna varmak oldukça güçtür.

Son olarak, Biden'ın dış politikasını hegemonya/realizm perspektifinde değerlendirdiğimizde, ilk iki dış politika kaleminin –model ülke ve çok-taraflılık– doğal sonucu olarak ABD'nin 2021 yılında realizm çizgisinde ilerlediğini ifade etmek mümkündür. Amerikan halkının dünyada polislik oynama rolüne sıcak bakmadığının bilincinde olan Biden, pahalı ve uzun süren maceralara girmek istememekte ve ABD'nin küresel liderliğini müttefiklerle birlikte ama Amerikan istisnacılığının altını çizerek şekilde “eşitler arasında birinci” olduğu bir konumdan şekillendirmek istemektedir. Böyle bir dış politika seçimi doğal olarak öngördüğü hiyerarşik yapı nedeniyle tercih menüsü dar

olan hegemonik bir anlayıştan ziyade, Eralp'ın vurguladığı üzere, içerisinde değişik görüşleri barındıran ve çoğulcu bir yapıya sahip olan realist bir mantığa ihtiyaç duymaktadır (Eralp, 2019, 81). Realist bir dış politika çıkarlar gerektiğinde askeri güce başvurmayı içerdiği gibi Afganistan örneğinde görüldüğü üzere hayati çıkarlar söz konusu olmadığında askeri önlemlerden geri adım atmayı ve diplomatik yollara başvurmayı sağlamaktadır. Ya da realist mantık diğer devletlerle dış politika masraflarını paylaştıran bir dış politika yönelimini içerdiği gibi gerektiğinde dış politikada diğer devletler olmadan da hareket etmeyi mümkün kılabilir.

Bu bağlamda realist mantığın çok-seçimli menüsü ABD'nin 2021 yılında Karadeniz politikasındaki gelgitleri de bir nebze açıklayabilmektedir. Biden yönetimi ilk olarak küresel bir rakip olarak değerlendirdiği Rusya'yı müttefiklerle ilişkilerini onararak durdurmaya çalışmış ama özellikle Rusya ile imzalamak istediği yeni bir nükleer anlaşma sebebiyle Ukrayna geriliminin iki ülke arasındaki ilişkileri gerginleştirmemesine ayrı bir önem vermiştir. Bununla birlikte zaman içinde Ukrayna'da tansiyonun düşmemesi ABD'nin küresel imajını ve müttefiklerine taahhütlerini etkilediği ölçüde Biden yönetimini alternatif adımlar atmaya itmiş ve ABD her adımda söz konusu gelişmelerin ABD'nin çıkarlarını ne kadar etkilediği konusunda değerlendirme yapmak zorunda kalmıştır. Ocak 2022 sonu itibarıyla ABD Moskova'ya yönelik tehdit dilini artırmakla birlikte, bölgeye asker göndermeyeceğini belirtmekte, Avrupa ülkelerinden daha fazla sorumluluk almalarını istemekte, diğer taraftan ABD ve Rusya liderleri arasında telefon diplomasisinde belirgin bir artış görülmektedir. Bu bağlamda, her ne kadar Amerikan yönetimi, bazıları tarafından hegemonya olarak nitelendirilebilecek, bir küresel liderlik amacı taşısa da, dış politika çizgisi olarak ideolojik bir amaçtan ziyade ABD'nin ulusal çıkarlarını merkeze alan esnek bir realist anlayışın takip edilmesini sağlamakta, bu durum da kriz yönetimi açısından daha başarılı olabilecek bir gelecek senaryosunu düşünmemize imkan tanımaktadır.

Sonuç

Bu bölüm Amerikan başkanlarının dış politika stratejileri bakımından yaptıkları üç seçim noktası üzerinden Joe Biden yönetiminin ilk yılında izlediği dış politika haritasının genel özelliklerini ortaya koymaya çalışmış, daha sonra da bu dış politika haritasını Rusya ile ilişkiler ve Ukrayna çatışması üzerinden Karadeniz bölgesinde analiz etmiştir. Bu bağlamda ABD'nin bölgeye yönelik ekonomik ve ticaret politikası ya da Türkiye ile ilişkiler gibi konular analizin dışında tutulmuştur. Bu konu daraltmasının bir sebebi bir yıl gibi kısa bir süre bağlamında ikincil konularda anlamlı bir dış politika analizi gerçekleştirmenin zorluğu kadar, Rusya ile ilişkiler ve Ukrayna krizi konularının özellikle 2021 sonlarına doğru Biden yönetiminin başlıca dış politika meşguliyeti haline gelmesidir. İlerleyen dönemde farklı boyutlarda takip edilecek politikaların eklenmesiyle Biden yönetiminin Karadeniz politikası hakkında daha net ve bütüncül bir resim ortaya konulabilecektir.

Bu çalışma özelinde Biden gibi göreve yeni gelen Amerikan başkanlarının dış politika haritalarını çizmek için önlerinde üç önemli seçimin olduğunu belirttim. Bu seçimler yeni başkanın dış politikada nasıl liderlik edeceği –model olma ya da güç kullanma, iş birliğine açık olup olmadığı– çok taraflılık ya da tek taraflılık –ve genel amacının ne olduğudur– hegemonya olmak ya da ulusal çıkar merkezinde realist bir dış politika takip etmek. Biden yönetimi geçmiş başkanların maliyetli dış politikaları ve ülke içi sorunlar/beklentiler sebebiyle dış politika stratejisini model ülke olma doğrultusunda şekillendirmiş, bu tercih gereğince diğer ülkelerle iş birliği yapmayı öncelikle ve bu çerçevede hegemonyacı bir yönelimden uzak durarak ABD'nin ulusal çıkarlarının her dış politika adımında yeniden değerlendirileceği realist bir çizgi takip etmeyi amaçlamıştır.

Fakat bu haritanın uygulanabilirliği Ukrayna çatışmasının sıcak gündem halinde olduğu Karadeniz bölgesinde problemleri bir

görünüm almıştır. Model ülke söylemleri ve eylemleri iklim değişikliği ve salgın ile mücadele gibi ikincil önemdeki konularda ABD'nin prestijini yükseltmiş ve Washington'a yönelik görüşlerde belirgin bir iyileşme sağlanmıştır. Bununla birlikte, demokrasinin yayılması ve etki bölgelerinin belirlenmesi gibi Amerikan-Rus rekabetinin yoğunlaştığı alanlarda ABD'nin ahlaki liderlik amacı realist güç mücadelesi ile çatışmış ve 2021 sonlarına doğru Biden yönetimi tehdit diline daha çok başvurur hale gelmiştir. Bu durum Biden'ın çok-tarafılık stratejine de yansımış ve Karadeniz'in güvenliğinin dışlayıcı bir iş birliği şeklinde gerçekleştirilmek istenmesi Rusya'nın kaygılarını güçlendirirken, Putin yönetimi ile ilişkileri gerilimsiz tutmak isteyen Almanya ve Fransa gibi başlıca Avrupa güçlerinin de tam olarak desteğini alamamıştır. Son olarak, Biden yönetimi her ne kadar eylemlerini Amerikan ulusal çıkarlarını merkeze alan realist ve esnek bir çizgide tutmak istese de bölgede atacağı askeri ve güç-merkezli adımların başta Rusya olmak üzere ABD ile çıkarları uyuşmayan ülkeler tarafından hegemonya-amaçlı olarak görülebileceğini de belirtmekte fayda vardır.

Kaynakça

- Anderson, S. (2022, 4 Ocak). Biden Following Trump's Lead Dims the Outlook for U.S. Trade. *Forbes*. <https://www.forbes.com/sites/stuartanderson/2022/01/04/biden-following-trumps-lead-dims-the-outlook-for-us-trade/?sh=63444c8d1d9a>.
- Associated Press. (2021, 20 Ekim). U.S. Defense Secretary Visits Romania and Black Sea Tour. <https://apnews.com/article/europe-russia-romania-lloyd-austin-black-sea-84c31c56c62eb88f8a9159b4b4a4341c>.
- BBC (2018, 11 Haziran). G7 Summit: Donald Trump Lashes Out at America's Key Allies. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-44434558>.

- _____ (2021a, 30 Aralık). Ukraine Tensions: Biden and Putin Phone Call Seeks 'Diplomatic Path'. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-59818978>.
- _____ (2021b, 21 Eylül). President Biden: 'We Are Not Seeking a New Cold War or a World Divided'. <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-58644091>.
- Begley, S. (2016, 28 Aralık). Donald Trump Lashes Out at President Obama for Transition 'Roadblocks'. *Time*. <https://time.com/4618844/donald-trump-barack-obama-israel/>.
- Bergen, P. L. (2019). *Trump and His Generals: The Cost of Chaos*. Penguin Press.
- Bertrand N. ve Seligman, L. (2021, 15 Nisan). U.S. Drops Plans to Send Destroyers into the Black Sea Due to Concerns over Russia. *Politico*. <https://www.politico.com/news/2021/04/15/us-navy-ukraine-russia-tensions-481897#:~:text=The%20Pentagon%20has%20scrapped%20a,officials%20familiar%20with%20the%20plans>.
- Biden, J. R. (2020a). Why America Must Lead Again: Rescuing U.S. Foreign Policy After Trump. *Foreign Affairs*, 99(2), 64-76.
- _____. (2020b). The Power of America's Example: The Biden Plan for Leading the Democratic World to Meet the Challenges of the 21st Century. <https://joebiden.com/americanleadership/>.
- Bielieskov, M. (2021, September). The Russian and Ukrainian Spring 2021 War Scare. *Center for Strategic and International Studies*. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/210921_Bielieskov_War_Scene.pdf?1Lc0Lhk8Qe3cswHqsQPNN6HJg0XvrdNa.
- Boffey, D. vd. (2022, 25 Ocak). UK Warns of 'Unprecedented Sanctions' Against Russia as Biden Says West is United on Ukraine. *The Guardian*.

<https://www.theguardian.com/world/2022/jan/25/us-uk-and-europe-totally-united-in-the-face-of-russia-threat-to-ukraine-biden-says>.

- Brands, H. (2014). *What Good is Grand Strategy?: Power and Purpose in American Statecraft from Harry S. Truman to George W. Bush*. Cornell University Press.
- Brooks, S. G. vd. (2012). Don't Come Home, America: The Case Against Retrenchment. *International Security*, 37(3), 7-51.
- Brzezinski, Z. (1997). *The Grand Chessboard: American Pirmacy and Its Geostrategic Imperatives*. Basic Books.
- Callahan, P. (2004). *Logics of American Foreign Policy: Theories of America's World Role*. Pearson Education, Inc.
- Cillizza, C. ve Williams, B. (2019, 2 Temmuz). 15 Times Donald Trump Praised Authoritarian Rulers. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2019/07/02/politics/donald-trump-dictators-kim-jong-un-vladimir-putin/index.html>.
- Clinton, W. J. (1996). Transcript of the Remarks by President W.J. Clinton to People of Detroit. <https://www.nato.int/docu/speech/1996/s961022a.htm>.
- Craig, C. ve Logevall, F. (2009). *America's Cold War: The Politics of Insecurity*. Belknap Press of Harvard University Press.
- Daily Sabah. (2022, 20 Ocak). Russia Risks Reviving Europe's Cold War Dangers: Blinken. <https://www.dailysabah.com/world/russia-risks-reviving-europes-cold-war-dangers-blinken/news>.
- Demirjian, K. (2021, 25 Ekim). Pentagon Spotlights the Black Sea, But Plans for Confronting Russia Remain Murky. *The Washington Post*. https://www.washingtonpost.com/national-security/biden-russia-black-sea/2021/10/25/3f5d458e-3562-11ec-9bc4-86107e7b0ab1_story.html.
- Derviş, K. (2021, 8 Eylül). Biden's Two Types of Multilateralism. *Project Syndicate*. <https://www.project-syndicate.org/commentary/joe-biden-multilateralism-climate-democracy-summits-by-kemal-dervis-2021-09>.

- Drew, K. (2020, 15 Ocak). U.S. Suffers Greatest Global Decline in Trust. *U.S. News*. <https://www.usnews.com/news/best-countries/articles/2020-01-15/us-trustworthiness-rating-dives-in-2020-best-countries-report>.
- Dueck, C. (2003). Hegemony on the Cheap: Liberal Internationalism from Wilson to Bush. *World Policy Journal*, 20(4), 1-11.
- Dworkin, A. (2021, 9 Haziran). Americans Before Allies: Biden's Limited Multilateralism. *European Council on Foreign Relations*. <https://ecfr.eu/article/americans-before-allies-bidens-limited-multilateralism/>.
- Eralp, A. (2019). Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm-Realizm Tartışması. İçinde İ. D. Dağı (Ed.). *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar* (ss. 57-88). İletişim.
- Foreign Policy. (2022, 20 Ocak). Is Biden's Foreign Policy Grade A Material? <https://foreignpolicy.com/2022/01/20/biden-foreign-policy-report-card-russia-china-afghanistan/>.
- Franklin, D. P. (2014). *Pitiful Giants: Presidents in Their Final Terms*. Palgrave Macmillan.
- Friedman, L. (2022, 6 Ocak). Biden 'Over-Promised and Under-Delivered' on Climate. Now, Trouble Looms in 2022. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2022/01/04/climate/biden-climate-change.html>.
- Friedman, U. (2018, 6 Nisan). Speak Loudly and Carry a Big Stick. *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/04/trump-doctrine-foreign-policy/556778/>.
- Gholz, E. vd. (1997). Come Home, America: The Strategy of Restraint in the Face of Temptation. *International Security*, 21(4), 5-48.
- Gift, T. ve J. Norman. (2021, 10 Haziran). Biden, the G-7 and the Limits of Multilateralism. *The Hill*. <https://thehill.com/opinion/international/557663-biden-the-g7-and-the-limits-of-multilateralism>.

- Gilpin, R. (1984). *War and Change in World Politics*. Cambridge University Press.
- Higham, J. (1983). *Strangers in the Land: Patterns of American Nativism, 1860-1925*. Rutgers University Press.
- Inhofe, J. (2021, 1 Şubat). Congress Will Make It Tough for Biden on Iran. *Foreign Policy*.
<https://foreignpolicy.com/2021/02/01/congress-biden-iran-nuclear-deal/>.
- Isachenkov V. ve D. Litvinova. (2021, 30 Haziran). Putin Says US and UK were Behind Black Sea 'Provocation'. *Associated Press*.
<https://apnews.com/article/europe-russia-coronavirus-pandemic-health-business-3581667136e1cabd6a19d5fcf5bec531>.
- Kalaitzidis A. ve Streich G. W. (2011). *U.S. Foreign Policy: A Documentary and Reference Guide*. ABC-CLIO.
- Karnitschnig, M. vd. (2022, 6 Ocak). Biden Talks Tough on Putin, But European Allies Are Less Ready for a Fight. *Politico*.
<https://www.politico.com/news/2022/01/06/biden-russia-sanctions-european-allies-526606>.
- Kettle, M. (2001, 26 Ocak). Clinton Staff Accused of Vandalising White House. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/world/2001/jan/26/usa.martinkettle1>.
- Kube, C. ve De Luce, D. (2021, 11 Aralık). Despite Appeals from Ukraine, Biden Admin Holds Back Additional Military Aid to Kyiv amid Diplomatic Push. *NBC*.
<https://www.nbcnews.com/politics/national-security/appeals-ukraine-biden-admin-holds-back-additional-military-aid-kyiv-di-rcna8421>.
- Layne, C. (2007). Who Lost Iraq and Why It Matters: The Case for Offshore Balancing. *World Policy Journal*, 24(3), 38-52.
- Lee, M. vd. (2022, 20 Ocak). Biden Issues a New Warning to Russia Over Invading Ukraine. *Time*.
<https://time.com/6140933/biden-russia-putin-ukraine/>.
- Liptak, K. (2022, 19 Ocak). Biden Predicts Russia 'Will Move In' to Ukraine, But Says 'Minor Incursion' May Prompt

- Discussion over Consequences. *CNN*.
<https://edition.cnn.com/2022/01/19/politics/russia-ukraine-joe-biden-news-conference/index.html>.
- Lyngaas, S. (2021, 9 Aralık). China and Russia Attack Biden's 'So-Called' Summit of Democracy. *CNN*.
<https://edition.cnn.com/2021/12/08/politics/china-russia-biden-us-democracy-summit/index.html>.
- Macias, A. (2021a, 8 Aralık). Biden Says U.S. Won't Send Troops Unilaterally to Defend Ukraine Against Russia. *CNBC*.
<https://www.cnn.com/2021/12/08/russia-ukraine-news-biden-says-us-wont-send-troops-unilaterally.html>.
- _____. (2021b, 4 Şubat). Biden Vows to Restore U.S. Alliances and Lead with Diplomacy in His First Foreign Policy Address. *CNBC*.
<https://www.cnn.com/2021/02/04/biden-vows-to-restore-alliances-in-first-foreign-policy-address.html>.
- Mahshie, A. (2021, 19 Haziran). Russia's Black Sea Navy Grows As Allies Worry Biden Will Pull Back. *Washington Examiner*.
<https://www.washingtonexaminer.com/policy/defense-national-security/russias-black-sea-navy-grows-allies-worry-biden-pull-back>.
- McDougall, W. (1997). *Promised Land, Crusader State: The American Encounter with the World Since 1776*. Houghton Mifflin.
- McGee, L. (2022, 20 Ocak). Biden Reveals an Uncomfortable Truth About NATO's Divide on Russian Aggression in Ukraine. *CNN*.
<https://edition.cnn.com/2022/01/20/europe/biden-ukraine-comments-upset-europe-intl-cmd/index.html>.
- Mearsheimer, J. J. ve Walt, S. M. (2014). *İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası*. Küre Yayınları.
- _____. (2016). The Case for Offshore Balancing: A Superior U.S. Grand Strategy. *Foreign Affairs*, 95(4), 70-83.
- Momtaz R. (2022, 19 Ocak). Macron Pitches Direct Talks Between Europe and Russia. *Politico*.

- <https://www.politico.eu/article/macron-wants-new-euro-russian-security-negotiation/>.
- Nye, J. S. (2020). *Do Morals Matter?: Presidents and Foreign Policy from FDR to Trump*. Oxford University Press.
- Obama, B. (2020). *A Promised Land*. Crown.
- Perelman, M. (2022, 13 Ocak). 'I'm Angry at the World, Especially Biden': Top Afghan Women's Rights Activist. *France24*.
<https://www.france24.com/en/tv-shows/the-interview/20220113-i-m-angry-at-the-whole-world-especially-biden-top-afghan-women-s-rights-activist>.
- Perry, M. (2016, 4 Aralık). James Mattis' 33-Year Grudge Against Iran. *Politico*.
<https://www.politico.com/magazine/story/2016/12/james-mattis-iran-secretary-of-defense-214500/>.
- Pinkas, A. (2022, 18 Ocak). Ukraine Crisis: Putin Should Remember That Biden is a Cold Warrior. *Haaretz*.
<https://www.haaretz.com/us-news/ukraine-crisis-putin-should-remember-that-biden-is-a-cold-warrior-1.10544890>.
- Posen, B. R. (2014). *Restraint: A New Foundation for U.S. Grand Strategy*. Cornell University Press.
- Ray. S. (2022, 20 Ocak). Blinken Seeks United Front in Europe After Biden Warns of Imminent Russian Invasion of Ukraine. *Forbes*.
<https://www.forbes.com/sites/siladityaray/2022/01/20/blinken-seeks-united-front-in-europe-after-biden-warns-of-imminent-russian-invasion-of-ukraine/?sh=7121bb825761>.
- Renshon, S. A. (2012). *Barack Obama and the Politics of Redemption*. Routledge.
- Rock, S. R. (2011). *Faith and Foreign Policy: The Views and Influence of U.S. Christians and Christian Organization*. Continuum.
- Rothkopf, D. (2009, 15 Nisan). "I'm the Prime Minister of the World!". *Foreign Policy*.

- <https://foreignpolicy.com/2009/04/15/im-prime-minister-of-the-world/>.
- Samuels, B. (2018, 30 Nisan). Trump: We Don't Want to Be the Policemen of the World. *The Hill*. <https://thehill.com/homenews/administration/385521-trump-we-dont-want-to-be-the-policemen-of-the-world>.
- Samuels, B. (2021, 31 Ekim). Biden Disappointed by Lack of Climate Commitments from China, Russia. *The Hill*. <https://thehill.com/policy/energy-environment/579323-biden-disappointed-by-lack-of-climate-commitments-from-china-russia>.
- Samuels, B. ve Easley, J. (2020, 31 Aralık). Biden Frustration Grows Over Lack of Trump Cooperation in Transition. *The Hill*. <https://thehill.com/homenews/administration/532146-biden-frustration-grows-over-lack-of-trump-cooperation-in-transition>.
- Sciutto, J. (2020). *The Madman Theory: Trump Takes on the World*. Harper.
- Slater, J. (1993). The Domino Theory and International Politics: The Case of Vietnam. *Security Studies*, 3(2), 186-224.
- Spetalnick M. ve Nichols, M. (2020, 7 Kasım). Despite Change at the White House, U.S. Allies Will Remain Wary After Trump. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-usa-election-allies-idUSKBN27NOVY>.
- Sullivan, J. (2019, January). What Donald Trump and Dick Cheney Got Wrong About America. *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2019/01/yes-america-can-still-lead-the-world/576427/>
- Takahashi, T. (2021, 24 Aralık). Biden's Democracy Summit Raises Questions About Consistency. *Nikkei Asia*. <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Comment/Biden-s-democracy-summit-raises-questions-about-consistency>.
- The Times of Israel. (2021, 24 Aralık). Lapid: 'Bad' Nuclear Pact with Iran Worse Than No Deal At All.

- <https://www.timesofisrael.com/lapid-bad-nuclear-pact-with-iran-worse-than-no-deal-at-all/>.
- The White House. (2021, 21 Eylül). Remarks by President Biden Before the 76th Session of the United Nations General Assembly. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/09/21/remarks-by-president-biden-before-the-76th-session-of-the-united-nations-general-assembly/>.
- U.S. Department of State. (2021). Leaders Summit on Climate. <https://www.state.gov/leaders-summit-on-climate/>.
- United States Senate Committee on Foreign Relations. (2021, 27 Ekim). Black Sea Security: Reviving U.S. Policy Toward the Region. <https://www.foreign.senate.gov/hearings/black-sea-security-reviving-us-policy-toward-the-region102721>.
- Ülgül, M. (2021). Trump Giderken Amerika Birleşik Devletleri'nin Karadeniz Politikası: 2020. İçinde Ö. Tüfekçi (Ed.), *Karadeniz: 2020 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler* (ss. 354-384). Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- _____. (2021b). Faith Abroad: How Religion Shapes Trump Administration's Foreign Policy. *International Relations*, 35(4), 551-573.
- Vazquez, M. (2021, 8 Aralık). Biden Told Putin that 'Things We Did Not Do in 2014, We Are Prepared to Do Now' If Russia Escalates in Ukraine, Top Adviser Says. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2021/12/07/politics/biden-putin-call-ukraine/index.html>.
- Wall Street Journal. (2022, 20 Ocak). How Ukraine Feels About a 'Minor Incursion' by Russia. <https://www.wsj.com/articles/how-kyiv-feels-about-a-minor-incursion-ukraine-russia-joe-biden-volodymyr-zelensky-11642715519>.
- Wang, A. B. vd. (2020, 28 Aralık). Biden Accuses Trump Appointees of Obstructing Transition on National Security Issues. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/politics/biden-trump->

obstruction/2020/12/28/d4dd6e7e-4925-11eb-839a-cf4ba7b7c48c_story.html.

Weisberg, J. (2021, 17 Aralık). The Cold War is Over. Why Do We Still Treat Russia Like the Evil Empire. *The Washington Post*.

<https://www.washingtonpost.com/outlook/2021/12/17/russia-united-states-cold-war/>.

Wijkman, P. M. (2003). U.S. Trade Policy: Alternative Tacks or Parallel Tracks. İçinde D. M. Malone ve Y. F. Khong (Ed.). *Unilateralism and U.S. Foreign Policy: International Perspectives* (ss. 251-284). Lynne Rienner Publishers.

Wike, R., vd. (2021, 10 Haziran). America's Image Abroad Rebounds with Transition from Trump to Biden. *Pew Research Center*.

<https://www.pewresearch.org/global/2021/06/10/america-as-image-abroad-rebounds-with-transition-from-trump-to-biden/>.

Williams J. (2021, 20 Ekim). Russian Fighters Escort US Bombers over Black Sea. *The Hill*.

<https://thehill.com/policy/defense/577524-russian-fighters-escort-us-bombers-over-black-sea>.

Wolff, S. (2018). *Ateş ve Öfke: Trump Beyaz Sarayı'nın İç Yüzü*. Doğan Kitap.

Zabakhidze, R. (2021, May). United States Partnerships with Georgia and Ukraine: Prospects for Advancing Military Cooperation. *Middle East Institute*.

<https://www.mei.edu/sites/default/files/2021-04/0429%20United%20States%20Strategic%20Partnerships%20with%20Georgia%20and%20Ukraine%20-%20R%20Zabakhidze.pdf>.

Adnan SEYAZ

Adnan Seyaz lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü çalışmalarını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında tamamlayarak 2018 yılında “Sovyet Sonrası Rusya Federasyonu’nda Demokrasi Tecrübesi: Rekabetçi Otoriteryanizm” başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Bir dönem Vilnius Üniversitesi’nde (Litvanya) eğitim görmüş ve Rusya, Almanya, Polonya, Sırbistan’da çeşitli konferanslarda bildiriler sunmuştur. Çalışma alanları Rusya siyaseti, Post-Sovyet çalışmaları, demokratikleşme ve otoriterleşme konularını kapsamakta ve bu alanlarda yayımlanmış birçok makale ve kitap bölümü bulunmaktadır. 2009 yılından beri Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Ahmet ATEŞ

Lisans derecesini Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden 2011 yılında almıştır. Müteakiben, aynı üniversitede “Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikası’na Etkisi” başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini 2013 yılında tamamlamıştır. 2015 yılında University of Delaware Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. 2017 yılında “An Evaluation of the US Intelligence Community after 9/11” adlı tezi ile ikinci yüksek lisans derecesini alan Ahmet Ateş 2020 yılında aynı üniversiteden “Understanding the Change in Intelligence Organizations: An Institutional Framework” adlı tezi ile doktor unvanı almıştır. Temel araştırma alanları istihbarat ve ulusal güvenlidir.

Anıl Çağlar ERKAN

2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. 2013 yılında Adnan

Menderes Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programını tamamlamıştır 2014 yılından beri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Tefenni Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü İnsan Kaynakları Yönetimi Programında Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Erkan, enerji, dış politika ve güvenlik alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Ayça EMİNOĞLU

1997 yılında Yakın Doğu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler anabilim dalında yüksek lisansını ve 2011-2015 yılları arasında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalında doktora eğitimini bitirmiştir. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası ilişkiler Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Dilek KARADENİZ TOPAL

Dilek KARADENİZ TOPAL, 01.02.1992 tarihinde Şanlıurfa ili Suruç ilçesinde doğdu. 1998 yılında Anadolu İlköğretim Okulu'nu; 2006 yılında Anadolu Ortaokulu'nu; 2010 yılında Adana Anadolu Kız Meslek Lisesi'ni; 2015 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yüksek lisans programını tamamladı. 2018 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı YÖK 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terörizm programında doktora eğitimine başladı.

Eda TUTAK

1989 yılında İzmir’de doğan Dr. Eda TUTAK; 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans eğitiminden bölüm birinciliği ve yüksek onur derecesiyle mezun oldu. Ardından Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler anabilim dalı tezli yüksek lisans programını 2014 yılında tamamlayan TUTAK, 2021 yılında aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında doktora derecesini aldı. 2015-2017 tarihleri arasında İzmir Olgunlaşma Enstitüsü Ar-Ge Birimi’nde hizmet verdikten sonra 2017’de Gümüşhane Üniversitesi’nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlayan TUTAK, halen bu üniversitede Yönetim ve Organizasyon Bölüm Başkanı olarak çalışmaktadır.

Esra ÇİL AYDOĞDU

28.01.1991 tarihinde Trabzon ili Ortahisar ilçesinde doğdu. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda yüksek lisans programını tamamladı ve “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Toplumsal Güvenliğe Etkileri” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında başladığı doktora programına halen devam etmektedir.

Fevzi KIRBAŞOĞLU

01.09.1993 tarihinde Erzurum İli Yakutiye İlçesi’nde doğdu. 2015 yılında Atatürk Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi –

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı ve "Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçlere Yönelik Politikası: Türkiye Örneği" başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında, YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında doktora öğrenimine başladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

Gökhan ÖÇALAN

1989 yılı Tokat Erbaa doğumlu olan yazar, ilk orta ve lise eğitimini Erbaa'da tamamlamış, 2008-2012 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, 2013-2015 yılları arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2019 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. 2016 yılında Genelkurmay Harekât Başkanlığı'nda Uluslararası İlişkiler Uzmanı olarak memuriyet görevine başlayan yazar, hâlihazırda Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Giresun Askerlik Şube Başkanlığı'nda görevine devam etmektedir. Evli olan yazar iyi seviyede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Rusça bilmektedir.

Hakan ÜNAY

Lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde 2017'de tamamlamıştır. 2018'de Necmettin Erbakan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde başladığı yüksek lisans eğitiminden 2022'de sınır duvarları üzerine yazdığı tezi başarıyla savunarak mezun olmuştur. Hâlihazırda Gaziantep Üniversitesi Sosyoloji bölümünde doktora öğrencisidir. Göç ve sınır politikaları alanında araştırmalarını sürdüren yazar, Göç

Araştırmaları Vakfı bünyesindeki Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi'nde 2019'dan bu yana araştırmacı olarak görev yapmaktadır.

Hasan YILMAZ

1995 yılında Kara Harp Okulundan mezun olmuş, çeşitli birlik komutanlığı ve yurt içi ve yurt dışı karargâh görevlerinde bulunmuştur. 2000-2001 yıllarında ABD Dz.Kuv.leri Yüksek Lisans Okulunda Uluslararası Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları alanında “Turkey and the Middle East: Threats and Opportunities” başlıklı tez ile yüksek lisans derecesi, 2015-2016 yıllarında Barselona Uluslararası Çalışmalar Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler alanında “Turkey’s Foreign Policy Towards Russia: Business as Usual?” başlıklı tez ile diğer yüksek lisans derecesini almıştır. 2018 yılında TSK’dan emekli olmuştur. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Doktora Programı öğrencisidir.

Hülya KINIK

Hülya Kınık, 2012 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından mezun olmuştur. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans programını tamamlamıştır. 2014 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmakta olan Kınık, doktora eğitimine aynı üniversite ve anabilim dalında devam etmektedir. Doktora Tezi, “Yükselen Güçler”in uluslararası sistem üzerindeki etkilerini, ağırlıklı olarak Türk Dış Politikası’na odaklanarak araştırmaktadır.

İsmail KÖSE

1975 yılında Trabzon'da doğdu. Yakın Doğu Üniversitesi'nde devlet burslu olarak 1994 yılında başladığı Uluslararası İlişkiler lisans eğitimini 1999 yılı içerisinde Yüksek Onur derecesi ile tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde 2002 yılında Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü'nden 2013 yılında "Cumhuriyet Tarihi Doktoru" unvanı ile mezun oldu. Aynı yıl Erciyes Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasal Tarih Anabilim Dalında Yrd. Doç. Dr. olarak göreve başladı. 2016 yılı başında naklen Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'ne atandı. 2017 yılında Doçent oldu. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde görev yapmaktadır.

Murat ÇEMREK

Sırasıyla ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora ve Budapeşte Koleji: Yüksek İhtisas Çalışmaları Enstitüsü'nde (Macaristan) doktora sonrası çalışmasını tamamladı. Bilkent, Atatürk Alato (Kırgızistan), Selçuk, El Farabi (Kazakistan) Üniversitelerinde ve Polis Akademisi'nde lisanstan doktora çeşitli düzeylerde dersler verdi. Ahmet Yesevi Uluslararası Üniversitesi'nin (Kazakistan) Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Kurucu Müdürlüğünü üstlendi. Selçuk Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Erol Güngör Türk Diasporası Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü ve Üniversite Erasmus Programı Koordinatörlüğünü yürütücülüğünü yapmış olan Çemrek, halen Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Türkçe ve İngilizce olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası dergide makale, değerlendirme, kitap bölümü yazar Çemrek, birçok

akademik derginin de editörler kurulu, hakem ve bilimsel danışmanlar kurulunda yer almaktadır.

Murat ÜLGÜL

Doç. Dr. Murat Ülgül Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. 2006 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimini bitirdikten sonra ABD’de Florida State University’de Doğu Avrupa ve Rus Çalışmaları programında (2008-2010) ve University of Delaware’da Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde (2010-2012) yüksek lisans yapmıştır. 2015 yılında University of Delaware’da doktorasını tamamlamıştır. Başta International Relations, Middle East Policy ve International Spectator olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal dergide yayını ve kitap bölümleri olan Dr. Ülgül, aynı zamanda Uluslararası Güvenliğe Giriş (Nobel Akademik Yayıncılık, 2021) kitabının da editörlerindedir.

Müge YÜCE

2010 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından, 2014 yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programından mezun olmuştur. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmakta olan yazarın özel çalışma alanını Çin Dış Politikası oluşturmaktadır. Müge YÜCE, araştırma amacı ile daha önce Finlandiya Turku Üniversitesi ve Polonya Opole Üniversitelerinde bulunmuştur. Yazar iyi derecede İngilizce ve orta düzeyde Çince bilmektedir.

Rukiye PATAN

1998 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programına başlayıp 2020 yılında mezun oldu. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Yüksek Lisans programına başlayan Rukiye Patan şu anda tez aşamasındadır.

Süleyman TEMİZ

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Temiz, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden 2004 yılında mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini Tokat'ta bulunan Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Cumhuriyet Tarihi BD'da tamamladı. Bununla birlikte 2010 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde Türkiye Cumhuriyeti Tarihi dersleri verdi. Bunun akabinde 2012 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başladı ve 2012'den 2018 yılına kadar Malezya'da bulunan Kuala Lumpur Türk Büyükelçiliğinde vazifesine devam etti. 2017 yılında International Islamic University Malaysia'dan doktora derecesini aldı. 2018 yılında görevini tamamladıktan sonra, Iğdır Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde vazifeye başladı. Uzun süre güneydoğu Asya bölgesinde resmi vazifede bulunmuş olan Dr. Süleyman Temiz'in araştırma alanları, Güneydoğu Asya Uluslar Birliği-ASEAN, Güneydoğu Asya Ülkeleri, Güneydoğu Asya Bölgeselciliği ve devletlerarası ilişkileridir.

Vahit GÜNTAY

2008 yılında Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında yine aynı programda doktora

eğitimini tamamlamıştır. 2009-2016 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Güntay, 2017 yılından bu yana aynı bölümde Doç. Dr. olarak görevine devam etmektedir. Doktora çalışması öncesi ve sonrasında yurtiçi ve dışında siber güvenlik ile ilgili birçok araştırma ve projeye katkı sağlayan Güntay; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Siber Politikalar, Siber İstihbarat ve Dış Politika, Dijital Diplomasi, Devletler ve Yapay Zekâ gibi dersler vermektedir.

Yaşar SARI

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde Öğretim Üyesidir. Lisansını İstanbul Üniversitesi'nden, Yüksek Lisansını Old Dominion Üniversitesi ve Doktorasını Virginia Üniversitesi'nden aldı. ABD, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde ders verdi. Rusya, Kafkasya ve Orta Asya üzerine akademik çalışmaları vardır.

KARADENİZ

2021 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 2

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-49-0

© 2022 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Ekim 2022, Trabzon